

ΟΙ ΠΟΤΑΜΙΩΤΕΣ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ

Συλλογή ενθυμημάτων των παλιών Ποταμιωτών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΤΑΜΙΑΣ

«ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ ΒΑΓΗΣ»

Σύλλογος «Πολύγνωτος Βαγής»
Ποταμιά Θάσου
2012

ΟΙ ΠΟΤΑΜΙΩΤΕΣ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ

Συλλογή ενθυμημάτων των παλιών Ποταμιωτών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΤΑΜΙΑΣ

«ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ ΒΑΓΗΣ»

Σύλλογος «Πολύγνωτος Βαγής»

Ποταμιά Θάσου

2018

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΤΑΜΙΑΣ

«ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ ΒΑΓΗΣ»

«ΟΙ ΠΟΤΑΜΙΩΤΕΣ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ»

Πρώτη έκδοση: Ιούλιος 2012

Δεύτερη έκδοση: Ιανουάριος 2018

Εκτύπωση | Βιβλιοδεσία: Σωτήρης Χατζηπαναγιώτου

Εκδόσεις: «Ο Δαίμων...»

Λιμενάρια Θάσου τηλ. 2593052666

www.daimon.gr

Η παρούσα έκδοση των 250 τεμαχίων είναι ευγενική χορηγία
του κ. Φιλίππιδη Χαράλαμπου του Κωνσταντίνου και της Μαρίας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εργασία αυτή είναι προϊόν συλλογικής συνεισφοράς των Ποταμιωτών - αυτών βεβαίως, που ήθελαν και μπορούσαν να βοηθήσουν. Δυστυχώς η προσπάθεια αυτή γίνεται με μεγάλη καθυστέρηση, γιατί οι « παλιοί» έχουν φύγει και μαζί τους χάθηκε πολύτιμο υλικό.

Το υλικό μας βασίστηκε στις αναμνήσεις (και συλλογές) των «νεότερων», αυτών δηλ που είναι αρκετά γέροι ώστε να θυμούνται κάποιες καταστάσεις και αρκετά νέοι ώστε να τις νοσταλγούν.

Ευχαριστούμε για την βοήθεια τους, τους κ.κ

Καραμπέλο Νικόλαο
Βασιλούδη Ιωάννη
Διαλέτα Κουτλή
Κουρκάρη Σωτήρη
Κουτλή Ελένη
Πασχάλη Ματρόνα
Τσίμα Γιώργο
Κουτλή Σωτηρία
Κουτλή Παναγιώτα
Θωμά-Δεβαμτζή Κρυσταλλία

Θωμά Σωτηρία
Ρούσου Παναγιώτα
Πασχάλη Νίκο
Πρέντα Σωτηρία
Στεργίου Αθανασία
Πασχάλη Σωτήρη
Στούμπο Ιωάννη
Ζωντανού Κλεοπάτρα
Μερακλή Βασιλεία

Ο Πρόεδρος του Συλλόγου

«ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ ΒΑΓΗΣ»

Πασχάλης Ν. Βασίλης

Ο Ιωάννης Βασιλούδης θυμάται το παρακάτω
Δημοτικό τραγούδι

ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ

Βαριά δικιά με ρίξανε
Άδικα τον καημένο
Πως φίλησα μια όμορφη
Μια χαϊμαδή τρυγόνα
Ρι-ρι-ρι-ρι παγώνι μου

Κάθεται ο νιός και τραγουδεί
Στης φυλακής την πόρτα.
Λεφτοκαριά εφύτεψα κι λεφτοκάρι έφαγα
Κι λευτεριά δεν είδα.

Κάθεται ο νιος και τραγουδεί
Στης φυλακής την πόρτα,
Ρι-ρι-ρι-ριπαγώνι μου.

Βασιλοπούλα τ' άκουσε από ψηλό παλάτι
Ποιος είναι αυτός που τραγουδεί
Στης φυλακής την πόρτα
Ρι-ρι-ρι-ρι παγώνι μου

Ας τραγουδήσει ακόμη μια
Να τον ελευθερώσω
Ρι-ρι-ρι-ρι παγώνι μου

Να του χαρίσω εννιά χωριά
Και δεκαπέντε κάστρα
Ρι-ρι-ρι-ρι παγώνι μου

Δεν θέλω εγώ τα εννιά χωριά (δισ)
Τα δεκαπέντε κάστρα
Μον' θέλω την βασίλισσα (δισ)
Να κοιμηθούμε αντάμα
Ρι-ρι-ρι-ρι παγώνι μου

Για πάρτε τον και ρίξτε τον (δισ)
Ακόμα παρά μέσα
Να βγαλν' σκουριά τα ρούχα του
Και μούχλα τα μαλλιά του
Ρι-ρι-ρι-ρι παγώνι μου

Εικόνα 1: Ποταμιά 1950

Η Κυρία Διαλέτα Γούτα θυμάται τα παρακάτω
δημοτικά τραγούδια

ΧΡΥΣΟΣ ΑΕΤΟΣ

Ψές βραδύ βραδούτσικα
κι παρά βραδούτσικα
παντρεμένοι χόρευαν
και κουρίτσα λεύτηρα.

Κί' απ' τη δίπλη του χορού,
χρυσός αετός επέταξε
χρυσός αετός επέταξε
και τα σύννεφα κρατεί
τον θεό παρακαλεί.

Σών' ουρανέ μη βρέχεις πλιά,
να μη βραχούν τα ρούχα μου
να μη βραχούν τα ρούχα μου
κι τα πασουμάκια μου
κι' πάου αργά στη μάννα μου

Που' ήσαν κόρη μ' κι άργησές
κι ξενοβραδυάστηκες
που ειν' του δαχτυλίδι σου,
του σαρανταράβουνο;

Μάννα μ' ου Γιάννης το φορεί.
Ας το φουρεί κι' ας το χαρεί,
ως την άλλη Κυριακή, ως την άλλη Κυριακή
πού 'ναι του Πάσχα κι' η Λαμπρή,

πουν' του Πάσχα κι' η Λαμπρή,
κι η μιγάλ' Σαρακοστή

*Ο παρακάτω στίχος τραγουδιέται στις
αποκριές - σατυρικό*

*Να βαλ' η μάνα μ' του βλατί
Κι ου μπαμπάς ιμ του βρακί
Να πουρπατούν στα χώματα
Να πέφτιν τα μπαλώματα.
Να πουρπατούν τσι' απαλιαργιές
Να κρέμν'τιν οι βρακοθηλές.*

Εικόνα 2: Απόκριες πλατεία Ποταμιάς 1955-1960

Μάνα μ' στουν πέρα μαχαλά

Μάνα μ' στουν πέ-ωχ αμάν γεραμάν-
Μάνα μ' στουν πέρα μαχαλά (δισ)
Δεν πρέπ-δεν πρέπει νιο φεγγάρι.

Μον'πρέπει-ωχ αμάν γεραμάν
Μον πρέπει- μιν αρχόντισσα (δισ)
Κι μια κυρά -κι μια κυρά μεγάλη

Φέγγε μ' -ωχ αμάν γεραμάν-
Φέγγε μ' Ανθούλαμ, φέγγε με (δισ)
Φεγγε μη να παγαίνου

Να πάου σ'ά -ωχ αμάν γεραμάν
Να πάου σ' άλλον μαχαλά (δισ)
Κι σ' άλλη - κι σ' άλλη παραμάννα

Πάρε ξένεμ' - ωχ αμάν γεραμάν
Πάρε ξένε μ' τα ρούχα σου (δισ)
Πάρε -παρέ και τα λιχνά σου

Κι αν έχει μά- ωχ αμάν γεραμάν
Κι αν έχεις μάνα σύριτα (δισ)
'δελφή να σου τα πλύνει

Τα ρούχα μου -ωχ αμάν γερ'αμάν -
Τα ρούχα μου προμαζευα (δισ)
Στου μπουγιατζή στου μπουγιατζή τα πάω

Βάψε κι με- ωχ αμάν γεραμάν -
Βάψε κι με κυρ' μπουγιατζή (δισ)
Του πάνουβράκι -του πανουβράκι μαύρου

Βάψε –ωχ αμάν γεραμάν
Βάψε και την σερβέτα μου (δεις)
Πως θέλει – πως θέλει η καρδιά μου.

Εικόνα 3: Εξοχικό κέντρο «Μετέωρα»

Εσείς χελιδονάκια μου

Εσείς χελιδονάκια μου και μαύρα πουλιά
Στον ουρανό πετάτε, κατ'βήτε χαμηλά
συργιοπουκαντιλόπουλα μου

Έφυγε ο καλός μου, κι πάει στην ξενιτιά
Μηδέ γραφή με στέλνει, μηδέ απηλουγιά
Τώρα με στέλνει γράμμα, με δύο μηνύματα

Θέλεις κόρη μ' παντρέψι, θέλεις κάθεσαι
Θέλεις καλόγρια γίνε, στου μουναστηριό
Κι ημένα μη πατρεύιν, κι με προυξενούν

Με δίνιν μια γυναίκα, κι είναι μάγισσα
Μαγεύει τα καράβια, κι δεν αρμενούν
Με μάγεψεν κι ημένα, κι δεν μπορώ να ρθώ.

Όταν κινήσου να 'ρθω, χιόνια κι νερά
Κι όταν γυρίσου πίσου, ήλιος και ξαστεριά
Συργιοπουκαντιλόπουλα μου (επαναλαμβάνεται)

Όλοι οι σίχοι τραγουδιόνται διπλή φορά

Το παρακάτω τραγούδι ακούγεται όταν έρχεται ο γαμπρός να πάρει την νύφη από το πατρικό της σπίτι

Γαμπρέ –γαμπρέ την νύφη μας
Γαμπρέ –γαμπρέ την νύφη μας
Καλά να την φυλάεις
Και τακτικά να την εβγάζεις

Η νύφη μας είναι μικρή
Μικρή και χαϊδεμένη
Κι από μικρή στα βάσανα
Δεν είναι μαθημένη.

Την νύφη μας την είχαμε
Στη κόλα διπλωμένη
Τώρα τη ξεδιπλώσαμε
Και το γαμπρό προσμένει.

Εγώ καλέ μου σ' αγαπώ
Εγώ καλέ μου σ' αγαπώ
Κι θέλω να σε πάρω

Αν μ' αγαπάς κι αν με ποθείς
Έλα Σαββάτο βράδυ
Που είναι η μάνα μ' στην ακκλησιά
Κι ου μπαμπάς στ' αμπέλι

Τα δυο μ' τα αδέλφια στου σχουλιό
Προυί μισμερ' κι βράδυ

Κι εκείνος παράπατησε
Κι έσπασε το κρεβάτι
Παίρνει χαμπάρι η μάνα της
Κι η σκύλα η αδελφή της
Ένας την πιάν' απ' τα μαλλιά
Κι ου άλλους απ' τα χέρια
Του τρίτου τον μικρότερο
Μι 'μια ασημιά βιργίτσα
Κι ου μπαμπάς την έδερνε
Μη ένα βαρύ κουντάρι
Που μη τα σκέλια τ' σκότωσε
Ένα θηριό λιόνταρι

Η Κυρία Κρυσταλλία Θωμά - Δεβαμτζή θυμάται τα παρακάτω

—ετυλίγοντας τις μνήμες μου έρχονται στο μυαλό μου
—διάφορα Ήθη και έθιμα που γινότανε παλιά.
Θυμάμαι την Πρωτοχρονιά αυτός που θα έκανε ποδαρικό
έπαιρνε μια μεγάλη πέτρα τη έβαζε κάτω, έξω από την
πόρτα, καθόταν επάνω και έλεγε τα έξης λόγια. «Όπως

κάθομαι εγώ έτσι να καθίσει και η
κλώσσα για να βγάλει τα πουλάκια.
Και όσο βαριά είναι η πέτρα τόσο να
βαραίνει το πορτοφόλι του νοικοκύ-
ρη» και μετά μας κερνούσανε
διάφορα γλυκά. Τα Θεοφάνεια, εγώ
που ήμουνα πρωτοπαίδι, ο πατέρας
μου έβαζε να κάψω τους Καλικάν-
τζαρους. Έσβηνε την γκαζόλαμπα και
όπως ήταν σκοτεινά μου έδινε ένα ποτήρι κρασί και ένα
κερί αναμμένο, και εγώ έλεγα τρεις φορές. «Θα φύγετε
Καλικάντζαροι ή θα σας κάψω». Βουτούσα το κερί μέσα στο κρασί
και έσβηνε, μετά ανάβαμε την γκα-
ζόλαμπα και όλη η οικογένεια έπινε
από τρεις γουλιές κρασί.

Τις Αποκριές εκτός από διά-
φορους χορούς και τραγούδια που
γίνονταν σε κάθε γειτονιά, πάνω
στο αποκορύφωμα του γλεντιού
γίνονταν και μερικά ευτράπελα. Μερικοί φώναζαν «λόγο-
λόγο» και κάποιος από τους χωριανούς, ο πιο τολμηρός,
ανέβαινε πάνω στο τραπέζι και άρχιζε τον λόγο. Αυτός έ-

κανε πειράγματα προς τους άλλους με τολμηρές λέξεις, και γινόταν χαμός από γέλια και χειροκροτήματα.

Η καθαρά Δευτέρα για εμάς ήταν ημέρα του καθαρισμού και όχι του γλεντιού. Η γιαγιά μου μας έλεγε όλα πρέπει να καθαριστούνε να ήμαστε προετοιμασμένοι για τη Μεγάλη Σαρακοστή. Κάτω από το σπίτι μας έτρεχε ένα αυλάκι με νερό, εμείς το λέγαμε (λάκκο), εκεί ερχότανε όλος ο μαχαλάς για να καθαρίσει τους σοφράδες (τραπέζια) και τις πλασταριές όπου έκαναν τις πίτες τους. Τους πήλινους τεντζερέδες που έβραζαν το κρέας. Έπλεναν ακόμη τα κιλίμια τους στο λάκκο όπου τα κτυπούσανε με τη κοπανίδα. Όλο αυτό ήταν ένα πανηγύρι.

Την παραμονή της Πρωτομαγιάς, στις δώδεκα η ώρα και ένα λεπτό, αγόρια και κορίτσια με διάφορα όργανα, που έπαιζαν μερικά παιδιά όπως (Ακορντεόν, κιθάρα, μπουζούκι), κάναμε τον γύρο του χωριού τραγουδώντας, τραγούδια του Μάη. «Ο Μάιος μας έφτασε εμπρός βήμα ταχύ, να τον προϋπαντήσουμε παιδιά στην έξοχη κ.λ.π.». Στις πόρτες κρεμούσαμε τον Μάη. Αυτά ήταν κλαδιά από Καρυδιές και Δρακοντιές. Αφού ξημέρωνε παίρναμε τα

φαγητά μας στα καλαθάκια και παρέες – παρέες πηγαίναμε σε διάφορα μέρη του χωριού. Στην παιδούπολη ή στην θάλασσα, εκεί συνεχιζότανε το γλέντι μέχρι το βράδυ. Το μεταφορικό μας μέσον

ήταν τα γαϊδουράκια και τα μουλάρια. Και το γλέντι της Πρωτομαγιάς τελείωνε με τις γαϊδουρομαχίες. Βάζανε τον

τερματισμό σ' ένα σημείο του χωριού και ξεκινούσαμε ποιος θα φτάσει πρώτος. Το αστείο ήτανε όπως έτρεχαν τα δύο ζώα, άλλος έπεφτε από το σαμάρι η από τα καπούλια η έπεφταν τα καλάθια που είχαμε τα φαγητά, τα πιρούνια, τα κουτάλια και προσπαθούσαμε να τα μαζέψουμε και έτσι χανόταν ο χρόνος για το ποιος θα φτάσει πρώτος.

Στις 31 Ιουλίου μαζεύαμε χόρτα ξέρα, από παλιές καλύβες και ανάβαμε πολλές φωτιές στη σειρά και πριν πηδήσουμε πάνω από τις φωτιές λέγαμε. «Αύγουστε κυρ Αύγουστε με σύκα και καρύδια και κόκκινα σταφύλια», και μετά πηδούσαμε πάνω από τις φωτιές. Επίσης του Αγιαννιού κάναμε τον κλειδωνα.

Ένα παιδί πήγαινε και έπαιρνε νερό από τρεις πηγές χωρίς να μιλήσει γι' αυτό και το λέγαμε το αμίλητο νερό. Το βάζαμε σε ένα πήλινο τσουκάλι το κλείναμε με ένα κόκκινο μαντήλι αφού μέσα έβαζε ο καθένας ένα δικό του αντικείμενο (δαχτυλίδι, σκουλαρίκι, κουμπί, κ.α.). Και το κλειδώναμε με μια κλειδαριά. Μετά από τρεις ημέρες το ξεκλειδώναμε έπαιρνε ο καθένας αυτό που έβαζε μέσα, κάναμε έναν κύκλο και από κάποια απόσταση πετούσαμε το αντικείμενο. Όποιο θα έπεφτε μέσα στο κύκλο θα παντρευόταν μέσα στο χωριό. Οποιο θα έβγαινε έξω από τον κύκλο θα παντρευόταν εκτός χωριού.

Το καλοκαίρι ο κόσμος δεν είχε την πολυτέλεια να πάει διακοπές. Πηγαίναμε στη θάλασσα με τους παππούδες και τους γονείς μας, συνήθως τον Αύγουστο. Εκεί έκαναν τσαντίρια με τον "γρίζο" (είναι ένα μεγάλο πανί που το υφαίναμε στον αργαλειό), και από πάνω βάζανε κλαδιά από τα πλατάνια η καλάμια για δροσιά. Για στρώματα είχαμε φτέρες. Δέναμε σχοινιά στα πλατάνια και κάναμε κούνιες, μετά κάναμε μπάνιο με τα κομπινεζόν, γιατί μαγιό δεν είχαμε. Όταν ζεσταινόταν η άμμος το μεσημέρι ανοίγαμε λάκκους και σκεπάζαμε τους παππούδες και του γονείς μας, αυτό ήταν θεραπεία για τους ρευματισμούς, έτσι λέγανε. Το βράδυ καθόμασταν έξω από τα τσαντίρια και οι μεγάλοι έλεγαν διάφορες ιστορίες από τη ζωή τους. Άλλος έλεγε για τις δυσκολίες που είχαν εκείνα τα χρόνια, όπως πείνα και ανέχεια, άλλος έλεγε για τον πόλεμο.

Θυμάμαι η μαμά μου έλεγε ότι στην κατοχή δεν είχαν αλάτι να βάλουν στο φαγητό τους, και πηγαίναμε με τα πόδια επτά ώρες δρόμο μέσα από τα βουνά στις Αλυκές να κάνουν αλάτι από τη θάλασσα και να το κουβαλήσουν στην πλάτη τους πίσω στο χωριό. Αυτό που θυμάμαι με νοσταλγία είναι η παλιά μας εκκλησία που δεν υπάρχει πια. Είχε μια ξεχωριστή γραφικότητα. Ήταν κτισμένη μέσα στη Γή με τα στρογγυλά τα σκαλιά όπου ήταν κάτασπρα βαμμένα (σουρπιτισμένα) με τον ασβέστη. Το τέμπλο με τις εικόνες ήταν σκαλισμένο στο χέρι και όλη η ατμόσφαιρα ήταν απλή. Η σκεπή της ήταν πέτρινη μόλις δύο μέτρα πάνω από τη Γη. Η μάνα μου έλεγε πως η προγιαγιά μου η Υπερμάχω πρωτοστάτησε στο κτίσιμο της εκκλησίας. Η εκκλησία έπρεπε να κτιστεί δυο μέτρα μέσα στο έδαφος και νάναι μικρή. Αυτό ήταν διαταγή των

Τούρκων. Περνούσαν οι πειρατές και έκλεβαν τις εικόνες, και στους πολέμους οι εχθροί έκαιγαν τις εκκλησίες. Ως και τον τοίχο είχανε μαυρίσει με καπνό από τις αγκίδες (δαδί), για να την προφυλάξουν. Εγώ θα ήθελα αυτή η εκκλησία να ήταν εκεί με όλη την ιστορία της. Όταν βαφτίζανε ένα παιδί λέγανε (πάμε να κολπίσουμε το παιδί). Η μάννα απαγορευόταν να πάει στην εκκλησία, καθότανε στο σπίτι. Πήγαινε μόνο ο πατέρας και όταν έλεγαν το όνομα, όσο μακριά και να ήταν, έτρεχαν τα παιδιά να το πουν στην μάννα γιατί ούτε κι' αυτή το ήξερε. Και η αμοιβή τους ήταν μερικές δεκάρες, εικοσάρες, σύκα καρύδια, άντε και λίγο γλυκό του κουταλιού. Όλα αυτά είναι χαραγμένα στο μυαλό μου και θα ήθελα όλα αυτά να μη χαθούν να τα ζούσαν και τα σημερινά παιδιά για να έχουν κάτι να θυμούνται.

Η Κυρία Σωτηρία Θωμά θυμάται τα παρακάτω

Πέρασαν καμιά τριγανταριά χρόνια απ' γίν'κει αυτήν η ιστουρία, αλλά ακόμα ντην θ'μούμει κι ξικαρδίζουμει στα γέλια. Η θειά η Σουτήρου απ' ντην Πουταμιά θα πεθάν' ίσαμι ικατό χρουνώ, Θεϊός σχουρέστην, ήταν καλή γ'ναίκα. Αφήκε ένα χουριό πιδιά, αγγόνια, δισέγγουνα κι τρισέγγουνα. Άγιους ανθρώπους κι γερή μέχρι τα τιλιωταία τ'ς. Ούλους ου κόσμους ντην θ'μάτι απ' γύριζει ούλουν ντουν τόπου, απ' τ'ς χαραές. Ίσαμ' τα σμούχριγια. Κατέβηνη ζ' πλατεία τ'χουριού κι χουράτ'ζει μι ούλουν ντουν κόσμου, αλλά πιο πουλύ μι τ'ς μ'κρέλ'δες απ' τ'ς ίλιγει πράματα κι θάματα, πως ζούσι ου κόσμους κείνου ντουν κινό, απ' δ'λέβαν ώσαμι τ'ν νύχτα στα χουράφια, απ' γιννούσαν τα πιδιά ντουν μέσα τ'ς αράδισ. Για

τ'ς πειραταί και για τσι στοίχινις, απ' ήταν γ'ναίκις όμουρφις στα β'νά αλλά μπορούσαν να τσι διούν μουνάχα οι Σαββατουγεν'μέν'. Για τα ζούδια, ντ' Χασάναια απ' μάλουνε

κάθι βράδ' μι τ' Καραγκιόζ' ντ' βάλτα. Γι αυτό ου κόσμους όντας σ'μουχριγιάζει προυμαζόνονταν νουρίς στα σπίτια ντουν. Ιστουρίες ατελίουτις. Καμιά φουρά άμα ντ' πείραζει κανείς μ'κρέλους σήκουνι του μπαστούνι τ'ς: «Ε, ιδώ, κάτσει καλά γιατί...άντι ντε..». Ικατό χρουνώ γ'ναίκα, δγήκαν πουλλά τα μάτια τ'ς, αλλά αυτό που έπαθι κείνου του καλοκαίρ' δεν τόχει ματαπάθ'.

Ήταν μισ'μέρ' Αύγουστος μήνας και κατέβ'κει ζντ πλατεία να πάρ' ψουμί. Έτσ' απού πιρνούσι απ' ντ Γρηγόρ'

ντουν καφινέ είδι έναν να πίν' χυμό πορτουκάλ'.
-Δεν μι βάν'ς κι μένα μια τσ'μουδιά, μαρέ παιδούλι μ'.
Νάχ'ς ντ' ιφχίμ'.. Κανά δυό μιρακλήδεις απ'τα πίναν κεί
ζ'μπάντα, λέν στον Γρηγόρ'.

-Ρε σύ δεν τ'ν βάζεις κι λίγου βότκα μες ντουν χυμο!
Θα ντ'ν αρέσ'!

Κι λέει ου Γρηγόρ'ς

-Ρε, να μην πάθουμι τίπουτα, γριγιά γ'ναίκα, και
βρούμι κανένα μπελά..;

-Μη σταναχουριέσι ρε ντην ξέρου ιγώ τ'ς κηδείες κι
τα μνημόсуна σουρμπά κανα δυο κουινιάκια, θα ντ' αρέσ'.

Σα να τούχι η κουβέντα σε λίγου ξαναγύρ'σι η θεία -
Δε μι βά'εις ακόμα λίγ' πουρτουκαλάδα, μαρε γιέ μ', σα
καλή να ήταν. Ντ' έβαλε, αλλά ήταν μισή κι μισή και
ντ'ηρτε «τ'ανθρακικού». Κατακουκκιν'σι, μέρα μισμέρ'.
Πήγι παραπέρα στη βρύσ' κι έβριχι ουλούρμς του κιφάλι
τ'ς

-Τι έπαθες θεία Σουτήρου; τ'ν ρούτουσαν κάτι
γ'ναίκις.

-Δεν ξέρου μαρή γ'ναίκις, σάμα κι μι χτύπ'σι ου τό-
πους. Πεθαμό μι φέρνει, κι σήμερα πήγα στουν γιατρό κι
μι μέτρησι ντ' πίεση μ' κι μι είπε. "Δεν εχ'ς τίπουτα θεία,
μη φουβάσι".

-Τι κακό μι βρήκε ντ'ν έρμη.

Τ' αλάνια χιστήκαν απάνω ντουν. «Α ρε, θα πιθάν' η
γριγιά κι θα ντ' πάρουμ' στουν λιμό μας». Σ'νήρτι όμους κι

έζησε ακόμα κανα δυό-τρία χρόνια. Αλλά ικείνουν ντουν χυμό θα ντουν θ'μάτι και στουν άλλουν κόσμου..

Αλλού ήταν τα παλιά τα καρναβάλια, αλλού είναι τα σημιρ'νά. Εκείνα τα χρόνια τα καρναβάλια ήταν παρέες απόου γύριζαν τ'ς καφενέδεις κι τ'ς κιννούσαν ρακί. Γύρ'ζαν και στα σπίτια κι πάσχιζαν να μη τ'ς γνουρίσ' κανέννας.

Όσοι δεν είχαν μάσκα κρύβαν του μούτρο-ντουν μι μαντήλια ό-που τα τρυπούσαν στα μάτια. Είχι καρναβάλ' απόου μπόρ'γι να γυρίσ' ούλου του χουργιό και να μη το γνωρίσ' κανέ-νας. Σήμιρα τα

καρναβάλια τα βλέπουμ' ζ' τηληόρασ' σι παρηλάσεις, κι όχ' μόν' τα μούτρα ντουν δεν είναι σκιπασμένα αλλά είναι ουλουτσιτίσιδα και δόστου κνούντι οι κώλ' ντουν.

Ετούτα τα χρόνια, πάζ' ας πούμι Καθαρή Δευτέρα ζτ' Παναγιά, κάθησι σι μια άκριγια σα ξένου παραμύθ' κι βλέπ'ς τα καρναβάλια να πιρνούν μι αξισκέπαστα τα μο-ύτρα ντουν κι να λέν κι άχρειγια λόγια. Τα άχρειγια λόγια είναι καλά, αλλά ισύ δε κάν'ς τίπουτα μόνοχά βλέπ'ς κι ακούς. Τι, έτσ' είναι τα καρναβάλια;

Μπήκαν ένα βράδ' κάτ' καρναβάλια μεσ' ντ' Κατώ-γα, στουν καφινε. Τα μούτρα ντουν τα είχαν σκιπασμένα μι μαντήλα, αλλά ένα απ' ούλα φόρ'γε μάσκα. Ου καφι-τζής του κέρασι ρακί κι ταβαλι κι μια ζιμπικιά κι χόρευαν. Θαμάζουνταν οι πιλάτις ποιοί νάταν..

«Ούτι ένα, ρε παιδίμ' να μη μπορούμ' να γνωρίσουμ';» είπε ο Γιώρ'ς. Σκίβ' τότε ένας πολύξερους και ντουν μουρμούριξε στ' αυτί:

«Κατουχου'ρνοί εν. Κι αυτό μι ντ'ν μάσκα εν κου-
ρίτσ', εν και δεν εν είκουσ' χρονώ, χανουμάκ' αλλά δεν
έχ'ς ματαδγεί τόσοσ' όμουρφ' γ'ναίκα. Άμα ντ' βγάλ' ντη
μάσκα, θα πέ'εις καταή. Σήμερα ήρτει απ' του Ιριντί
(=χαϊδευτικό της Κεραμωτής). «Μ'αυτό απ' άκ'σει ο Γιώρ'ς
τ'νάχκει απάν' φουρτσάτους. «Κέρνα ένα ρακί τα καρνα-
βάλια απού μένα. Βάλε με κι' μένα ένα,, βάλε μας και μια
πλάκα». Πιάσαν τ'ς ζιμπεκιές, μαζώχτ'κε κι άλλους κόσμο-
υς, κιννούσ' ου Γιώρς κι αγάντα παλαμάκια κι ούλοι
γύρου- γύρου από του καρναβάλ' μι τ'ν μάσκα, που είχε
έρτει απ' του Ιριντί. «Σας καλώ στο σπίτι μ' ούλ' ντ'ν πα-
ρέα μι τα καρναβάλια!»

Δέχτηκαν κι πήγαν στ' Γιώρ' το σπίτι. Είχε ένα
πικαπούδ' ου Γιώρς κι αγάντα πλάκις κι ρακί κι δώστου
ζιμπικιά μι του καρναβάλ' μι ντ' μάσκα, απ' είχι έρτει απ'
του Ιριντί. Το μουρμούρξι κι στ'ν μάνα τ' ότι αυτό του
καρναβάλ' ήταν να του πγείς στου πουτήρ' και οτι μπορεί
να πάγινε και για καλό σκουπό.

«Τι του σκέβησι; « ντου λέει η μάνα τ'...» «τράβα ντη
μάσκα να ντη διούμ !». Τότι ο Γιώρς έβαλε ντην πλάκα
«Βγάλε τη μάσκα σου να ξηγηθούμε» κι έτσ' απ' έπαιζι το
τραγούδ' τραβά μια ντην μάσκα τ'ς κι μόλις ντν ' είδι κού-
πηκαν τα γόνατα τ' κι έπεσι καταϊ.

Του καρναβάλ' μι ντ' μάσκα απ' ήταν κι δεν ήταν εί-
κουσ' χρονών, κι ήταν τόσοσ' όμορφου να του πγείς στου
πουτήρ' κι είχει έρτ' απο το Ιριντί, ήταν μια γριγιά απαν'
απού εξήντα χρουνώ!

Έθιμα:

Πιο' παν' από το χωριό μας που είναι ο δρόμος
που πας για του Πανουθ'νή την βρύση είναι μια
τοποθεσία που λέγεται "Αγιασμός". Εγώ δεν τα πρόλαβα,

η μάνα μου με το είπε που είναι τώρα 85 χρονών. Στα δικά της τα παιδικά χρόνια, κατέβαινε το νερό από πάνω από την Μάνα και έχει αγώϊ κι εκεί έχει ένα φριάτιο που πήγαινε το νερό το μισό στον πέρα μαχαλά κι πότιζε τα κ'πούρια και το άλλο αγώϊ στον δικό μας μαχαλά. Εκείνα τα χρόνια ο παπά-Σταύρος πήγαινε τα Θεοφάνεια και βάφτιζαν τον Χριστό μέσα σ' αυτό το φριάτιο για να αγιαστούν τα νερά και να έχει σοδιά μεγάλη ο κόσμος, ούτε αρρώστιες υπήρχαν εκείνα τα χρόνια ούτε ψώρες, ούτε ζιζάνια στους κήπους και τα φυτά. Τώρα τι συμβαίνει, τούτα τα χρόνια ο κόσμος σπέρνει και δεν θερίζει.

Τα πολύ παλιά τα χρόνια περίπου 200 χρόνια πριν, το χωριό εδώ ήταν κτισμένο πάνω στην Αδένα γιατί η Θάσος ήταν πλούσιο νησί από εκείνα τα χρόνια και γι' αυτό ερχόταν οι πειρατές και το λήστευαν. Κάτω στα τσαϊρια (τοποθεσία) κοντά στην άμμο στη θάλασσα έσπερνε ο κόσμος καλαμπόκια, φασούλια κι έφτιαχναν μεγάλη σοδιά ήταν γερά χώματα, κρατούσε υγρασία δεν είχε καθόλου δέντρα τα 'λεγαν ατολήκια. Εκεί στην άμμο ήταν και τα αμπριγιά πολεμισ-

τρες που υπάρχουν ακόμα, και πολεμούσαν τους πειρατές. Μετά από πολλά χρόνια, μας λέγαν η παλιά γενιά, ότι έπεσε μια αρρώστια που την λέγαν πανούκλα και έφυγαν από εκεί ο κόσμος και κτίστηκε το χωριό, αυτό που ζούμε εμείς τώρα, το ονόμασαν Ποταμιά είχε πολλά νερά (ποταμάκια). Εκεί που είναι τώρα η κατασκήνωση, επάνω στον Αϊ Δημήτρη, στου πατέρα μ'τα χρόνια είχε πολλοί καλογέρ' και την τοποθεσία αυτήν την έλεγαν Μετόχι, όλα εκεί τα μέρια τα στρέψ' μι του κασμά με όμορφες πεζούλες, με πέτρινα σκαλιά, τα είχαν βάλ' αμπέλια, είχαν πουλλά μελίσσια κι του ταρσανά κάτω στη θάλασσα οι καλουγέρ' του φτιάξαν' γιατί μετέφεραν απού εκεί μέλια, λάδια, κρασιά, ούζα απέναντι κι τα π'λούσαν

κι όταν είχαν φουρτούνεις τραβούσαν τα καΐκια μέσα. Κι σιγά σιγά άρχιζαν να λιγουστέβειν. Άλλους πέθανει, άλλους έφευγει στ' Αγιόρους 'πόμνει ένας μοναχός ου Βινιαμίν. Έτσ' ντου λέγαν, έφυγει κι αυτός κι μετά τα μοίρασει ου πρόηδρους του χουριού μας στουν κόσμου και δούλευει καθένας τα θ'κά τ'.

Στα θ'κά μ' τα χρόνια εδώ στου χωριό είμασταν αύγαλτους κόσμους. Μπλάναβ' κι μας λέγαν ότι όποιους πάει στ' Καβάλα για πρώτ' φουρά πρέπ' να φ'λήσ' ντου

κώλου τ' αράπ'. Οτι μόλις βγούμ' απού του καΐκ', μας περιμέν' όξου στην παραλία ένας μαύρους αράπ'ς κι εγώ ήθελα να πάου να ψωνίσου γιατί θα παντρεύομαν' και

έκλεγα ούλου του βράδ' πως θα του έκανα αυτό που έπρειπει να φλήσου τουν αράπ' κι ρουτούσα ξαναρουτούσα μήπους κι έχ' άλλουν δρόμου να πάου κι μι έλεγαν όχι. Μετά πήρα απόφασ' να πάρου ένα μαντήλ' να κλείσου τα μάτια 'μ και να τον φιλήσω.

Ρουτούσαμ' την γιαγιά 'μ γιατί κάναν εικείνα τα χρόνια πουλλά παιδιά κι μας ήλ'γει γιατί δεν είχη φώτα όπους τούτα τα χρόνια να βλέπουν, αλλά ου παππούς ιμ' ήλγει την γιαγιάμ' «γριά άντε τα παιδιά κ'μηθήκαν ακάνουμ' κανένα μαραφέτ'». Κι κάθουνταν κουντά στου τζάκ', ζεσταίν'ταν κι γίν'νταν.

Όταν βαφτίζαν τα μουρά εικείνα τα χρόνια η μάνα δεν πήγηνει όπους τώρα στην εκκλησία, καθόταν στο σπίτ' κι εμείς που είμασταν μεγάλα παιδιά πηγαίναμ' κι λέγαμ' του όνουμα κι μας δίναν καμιά δραχμή κι παίρναμ' καμιά καραμέλα. Πήγα κι εγώ σε γνυκούδα να του όνουμα κι

περίμεινα να μι δώσ' λεφτά τιπουτα, αμα δεν έφευγα ακόμα εκεί θα είμαν.

Ο κόσμος εκείνα τα χρόνια έσπερνε καλαμπούκια, σίκαλη, σιτάρια και το ψωμί που έτρωγαν δεν ήταν το ψωμί το καθαρίο (άσπρο ψωμί), τότε τρώγανε μπομποτένιο ψωμί. Η μάνα μ' εκείνα τα χρόνια ζύμωνε μια φορά την εβδομάδα εφτά ψωμιά, ένα για κάθε μέρα, επίσης κάναν και πλάιτες και τις τρώγαμ' εκείνη την ώρα που ήταν ζεστές. Τα άλλα τα ψωμιά μέχρι να τα φάμ' γίνουνταν ντουβάρ', εγώ για να μπουρέσου να τα φάου τα έβρεχα στου νιρό, τα είχαμ' αραδιασμένα απάν' στ' πέλα και ασκέπαστα για να είναι πιο σκληρά για να μας φτάσουν όλη την εβδομάδα και περιμέναμε πότε θα έρθει ξανά η Δευτέρα να ξαναζυμώσουμ' να φάμει πάλι λίγου φρέσκο. Κάθε σπίτι είχε και φούρνο στην αυλή του. Μέσα στο χωριό μας υπάρχουν και δύο φούρν', τσ' Ζαχάρους και τ' Γρίντζου και μας εξυπηρετούσαν άμα θέλουμ' πηγαίναμ' τ' αλεύρι μας το ζμώναν, μας το φουρνίζαν και για πληρωμή αφήναμ' ένα ψωμί. Ετσ' έβγαζε τα ψωμιά της εβδομάδας. Ξέχασα να σας πώ πως για να ανάψουμε τον φούρνο κβανούσαμ' κλαδούρια από τα κλαδιά που ταΐζαμ' τις κατσίκες. Εκείνα τα χρόνια δεν είχαν φυράματα που τώρα τα ταΐζουν και τρελαίνονται. Το χωριό μας είχε και 4 νερόμυλους που αλέθαμε το καλαμπόκ' και κάναμε μπουμπότα και σίκαλη.

Η γριγιά η Ελέν' Θεός σ'χωρέστην τώρα άμα ζούσε θα ήταν 120 χρονών, ήταν η θυγατέρα τ'ς με τα παιδιά τ'ς στην Ελευσίνα και θα παντρεύονταν η εγγονή της και ήθελε να πάει και αυτή στον γάμο, ετοίμασε τα τρουβάδια τσ' και έβαλε μέσα φασούλες, κραμπουλάχανα, ξινόγαλο, σ'κούδια και πήρε το λεωφορείο να πάει στην Αθήνα, και θα πήγαινε η κόρη της από το πρακτορείο να την πάρει. Περίμενε λίγο και την φάνηκαν ώρες ατελείωτες, εκεί δίπλα είχε ένα μαγαζί που είχε στην βιτρίνα μια μεγάλη ντυμένη κούκλα. Νόμ'ζε πως ήταν αληθινή και την λέει: «Μαρή κοπέλαμ' να σ' αφήσω λίγο ιδώ. Να, τα τρουβάδια μ' να μ' τα φυλάεις να μην τα πάρει κανένας, να διώ λίγο από το στενάδι μήπως έρχεται η θυγατέρα μ' να μι πάρ';;» και νόμιζε ότι κούνησε το κεφάλι της και είπε "καλά". Πάει παραπέρα να δει αλλά τιποτα, γυρίζ' πίσω, παρμένα τα πράγματα και άρχισε απόξο το τζαμ' να μαλλών' την κουπέλα. Να έφτασε και η θυγατέρα τ'ς και την λέει: «Μάνα τι κάνεις αυτού;» και λέει «Μαρή παιδάκι μ' μαλώνω αυτήν την ξετσιώπητη που την πήραν τα τρουβάδιαμ' μπροστά απ' τα μάτια τ'ς» και την λέει η θυγατέρα τ'ς

«Μάνα αυτή είναι κούκλα ντυμένη» και λέει η γριγιά: «Μαρή παιδάκιμ' γι αυτό δεν μου μιλούσε και κ'νούσε μόνο το κεφάλι της.

Θυμάμαι τα παιδικά μου χρόνια που πηγαίναμε στο χωριό, δεν υπήρχαν τσάντες όπως αυτά τα χρόνια, αλλά μας ράβανε οι μάνες μας καμποτένιες (κάμποτο= ύφασμα) και βάζαμε όλα τα βιβλία (δεν είχαμε τόσα πολλά όπως βλέπουμε τώρα στα παιδιά μας). Εμείς όμως στην εποχή μας, την εποχή που ήταν οι ελιές βγάζαμε τα βιβλία μας από τις τσάντες μας την Κυριακή μετά την εκκλησία και πηγαίναμε στο σταχολοί και σταχολογούσαμε τις ελιές με ένα ξυλάκι μέσα στους βάτους γιατί μόνο εκεί βρίσκαμε ελιές και γεμίζαμε την τσάντα και πηγαίναμε να τις πουλήσουμε να πάρουμε κανένα τετράδιο ή κανένα σκλιουκέρατο να φάμε. Δεν είχε όπως τώρα γαριδάκια κλπ. Θυμάμαι μια φορά σταχολούγαμε κάτω από τιναγμένα δέντρα και μας έπιασε ο αγροφύλακας του χωριού μας και μας βάλανε στου κονάκ', έτσι λεγόταν εκείνα τα χρόνια η αποθήκη. Ειδοποίησαν τους γονείς μας να έρθουν να μας πάρουν (έτσι μας τιμωρούσαν τότε οι γονείς μας). Κάθε Κυριακή πηγαίναμε στην εκκλησία και είχαμε σειρά ποιός θα λέει πάτερ ημών και το Πιστεύω. Κάθε Δευτέρα είχαμε αναφορά ποιός δεν πήγε (νυχτερινό σχολείο) και

παρόλο που πηγαίναμε και νυχτερινό σχολείο είχαν βγεί δικηγόροι, γιατροί, δάσκαλοι και στις μέρες μας τα παιδιά σε τόσα φροντιστήρια είναι ντουβάρια.

Εκείνα τα χρόνια στα απαραίτητα κάθε σπιτιού ήταν ο φούρνος. Ψήνανε το ψωμί τους, τις πίτες τους, έλιαζαν τα δαμάσκηνα και μετά έπρεπε να τα φουρνίσουν. Επίσης

απαραίτητο ήταν και οι αγελάδες, σε κάθε σπίτι πάνω κοιμόνταν ο κόσμος και στο κάτω οι αγελάδες. Ζούσαμε μ' αυτά που είχαμε, γάλα και

τυρί από τις αγελάδες μας και δεν ξέραμε τι θα πει ασπιρίνη. Αυτά τα χρόνια ο κόσμος έχει όλα τα καλά και ζεί με τα φάρμακα. Εμείς πουλούσαμε και γάλα, το βράδυ ο μπαμπάς μου άρμεγε τις αγελάδες με έβαζε το γάλα στην γκιούμα με έδινε ένα κατσαρόλι που το είχαμε μετρίδι και μοίραζα το γάλα και πήγαινα μέχρι την πλατεία. Στην πλατεία του χωριού μας άνοιξε ο Σταματέλης ένα μαγαζούδ' και είχε ο άτιμος βάζα πάνω στο πελούδ' και είχαν μέσα, μπισκότες, καραμέλες, χύμα και άλλα πολλά γλουγούδια. Εγώ όμως ήμουν πολύ γ'λιάρα και μέχρι σήμερα. Γύρευα από τον μπαμπά μου λεφτά να τα δοκιμάσω και δεν με έδινε. Εμείς εκείνα τα χρόνια φημιζόμασταν για το καλό γάλα παχύ και έκανε χοντρή πέτσα. Ο μπαμπάς μου με έδινε 10 οκάδες γάλα να πουλήσω. Στις πρώτες μέρες όσο μου έδινε τόσο πουλούσα. Εγώ όμως κάθε μέρα που περνούσα έξω από τον Σταματέλ' και έβλεπα τα γλουγούδια και έτρεχαν τα σάλια μου. Σκεφτόμουν πώς να τα δοκιμάσω. Την άλλη μέρα μπήκα στο μαγαζί του μπάρμπα-Σταματέλ' και τον ρώτησα αν θέλει να αγοράζει από εμάς γάλα και εκείνος μου είπε πως θα παίρνει κάθε μέρα ένα κιλό. Εκείνο το βράδυ δεν μπορούσα να κοιμηθώ γιατί σκεφτόμουν πώς τα 10 οκάδες γάλα θα τα έκανα 11 οκάδες και σκέφτηκα το μόνο που μπορώ να κάνω είναι να προσθέσω ένα κιλό νερό, ποιός θα το καταλάβαινε; Την

άλλη μέρα πούλησα και τα 11 οκάδες γάλα και μπήκα στο μαγαζούδ' και άρχισα να δοκιμάζω τα γλουγούδια. Στην πορεία βρέθηκαν και άλλοι που ήθελαν να αγοράσουνε γάλα και αντί να λέω τον μπαμπά μου να μου δίνει περισσότερο γάλα εγώ έβαζα περισσότερο νερό μέχρι που τα 10 οκάδες γάλα έφτασαν τα 15 οκάδες, χωρίς να σκεφτώ ότι το γάλα θα γινόταν σκέτο νερό. Ο κόσμος άρχισε και έκανε παράπονα τον μπαμπά μου ότι το γάλα αδυνάτισε, δεν έκανε "πέτσα" και εκείνος χωρίς να ξέρει τι έκανα εγώ διαφωνούσε και τους έλεγε ότι εγώ βράζω στα παιδιά μου και κάνει τρία δάχτυλα "πέτσα". Δυστυχώς για μένα ήταν πολύ έξυπνος άνθρωπος, με έδωσε το απόγευμα το γάλα να πάω να το μοιράσω όπως έκανα κάθε μέρα μόλις έφτασα στην πλατεία στην γέφυρα που ήταν η βρύση, άρχισα να βάζω νερό και αισθάνθηκα ένα χέρι να με πιάνει από τον λαιμό γυρνώ και βλέπω τον μπαμπά μου περιττό να σας πω τι σφαλιάρα έφαγα.

Ο Καραμπέλος Νικόλαος που γεννήθηκε το 1931 και παραμένει στο χωριό για 80 χρόνια συνεχώς θυμάται:

Την παραμονή των Χριστουγέννων κάθε οικογένεια έσφαζε το γουρούνι που έτρεφε όλο το χρόνο επί τούτου. Την ημέρα των Χριστουγέννων μαγείρευαν το χοιρινό και έκοβαν το χριστόψωμο. Το έκοβαν και μέσα σε αυτό είχαν κουκούτσι ελιάς και όποιος το έβρισκε θα ξεκίναγε το τίναγμα και το μάζεμα των ελιών. Την ημέρα της πρωτοχρονιάς η οικογένεια μαζευόταν στο σπίτι, για να θυσιάσουν την πίτα, για να πάει καλά η χρονιά, με υγεία. Το πρωτοχρονιάτικο τραπέζι ήταν γεμάτο με όλα όσα είχε το σπίτι. Πάντα στο τραπέζι υπήρχε το γεμιστό σαραγλί.

Τα Θεοφάνεια πήγαιναν στην εκκλησία με ένα κλαδί ελιάς για να το ευλογήσει ο παπάς, μετά το έπαιρναν στο σπίτι και το έβαζαν στο τραπέζι όπου πάλι έκοβαν πίτα που είχε μέσα ένα κουκί, όποιος το έβρισκε θα σκάλιζε τις κουκιές

Την Αποκριά ντυνόταν καρναβάλια σε χορούς. Όπου χόρευαν παρέες 10 - 15 ατόμων. Οι χοροί γινόταν στηs Χαρένιας την αυλή, στο μπιτόνι (το έλεγαν έτσι οι γριές γιατί ήταν η πρώτη μεγάλη πλάκα από μπετό και έτσι αντί για μπετόν το έλεγαν μπιτόνι), στη Γλουδ' τ' αυλή, και στα Παλιάμπελα (σημερινό σχολείο).

Τα καφενεία του χωριού όπου γινόταν αποκριάτικα γλέντια ήταν: Στούμπος (κατώγα), Μανώλης Καραμπέλος, Καρανικόλας Λάσκαρης (πλάτανος), τσ' Γεωργίτσεινας το καφενείο, του Σωτήρη Λασκαρίδη, και το εξοχικό του Παπράκη, αυτό το καφενείο βρισκόταν ακριβώς από κάτω την εκκλησία των Αγίων Αναργύρων.

Την Μεγάλη Πέμπτη βάφανε το πρώτο αυγό που έκανε η κότα και το ονόμαζαν «μεγαλοπεφτιάτικο». Αυτό το κρατούσαν στο εικονοστάσι για όλο το χρόνο, και το άλλαζαν με καινούργιο το επόμενο Πάσχα και το παλιό το έδιναν στις κότες να είναι ευλογημένες και να κάνουν

αυγά. Ακόμη την μεγάλη Πέμπτη βάφαμε ένα κομμάτι κόκκινο ύφασμα και το κρεμούσανε έξω στην αυλή η στο μπαλκόνι για να υποδεχτούν την λαμπρή. Την ημέρα του Πάσχα οι νοικοκυρές έψηναν το αρνί και τα κουλούρια στον φούρνο της κάθε γειτονιάς η στον δικό τους, αν είχαν στην αυλή τους. Το βράδυ γλεντούσαν στου Συνάθη το καφενείο και του Παπράκη την ψησταριά.

Τοπικό πανηγύρι του χωριού από τότε έως και σήμερα είναι της Ζωοδόχου πηγής.

Ο κ. Σωτήρης Κορκάρης θυμάται το παρακάτω
δημοτικό τραγούδι

Ο Ζέλιος

Ο Ζέλιος βγαίν' -άντε μπρέ
Ο Ζέλιος βγαίν' απ' τα νησιά
Ο Ζέλιος βγαίν' απ' τα νησιά
Κι από τους κάμπους πέρα

Ζέλιο μ' 'σα πού -αχ Ζέλιο μ',
'σα πού θα παμ' ν' αράξουμ'
Ζέλιο μ' 'σα πού θ' αράξουμ'
Και που θ' αποσταθούμ'

Στη Μακρινί -άντε μπρέ
Στη Μακρινίτσα βρε παιδιά
Και στου παπά-και στου
Παπά το σπίτι'

Παπά φαί- άντε μπρε
Παπά φαί, φέρε κρασί
Μωρέ κρασί, στα παλικάρια
Παπά τη θυ - άντε μπρε

Παπά τη θυγατέρα σου
Παπά τη θυγατέρα σου
Τώρα να μας τη φέρεις

Παιδιά μου σεις το ξέρετε
Πως το κορι - άντε μπρε
Πως το κορίτσι τόδοσα
Νύφη στο Βλαχοστέργιο

Σα βγαζ' ο Ζέλιος το σπαθί
Και τον πάπα να κόψει
Χαρ'σε με Ζέλιο μ' τη ζωή
Και τώρα στην εφέρνω

΄σα που- (τοπικό επιρ.) προς τα πού; 'σαπάν' 'σα-
κατ' - 'σαπέρα.

Η κυρία Διαλέτα Κουτλή θυμάται το παρακάτω
δημοτικό τραγούδι

Ο ΨΑΡΑΣ

Εγώ είμαι του ψαρά ο γιός
Ο όμορφος και ταπεινός
Όπου πάω να ψαρέψω
Μαύρα μάτια θα διαλέξω

Και με την πρώτη καμακιά
Έλα Χριστέ και Παναγιά
Ωπ και πιάνω τρεις κοπέλες
Όμορφες σαν περιστέρες

Η μια ήταν απ' του Γαλατά
Κράτα το νού'μου δυνατά
Κι άλλη από την ΄Πόλη
Του Χατζηγιαννάκη η κόρη

Κι η τρίτη η μικρότερη
Απ' ούλες ομορφότερη
Ήταν από τη Θάσο
Βοηθάμε χριστέ να φτάσω

Η κ. Ελένη Κουτλή μας έδωσε τις παρακάτω παραλλαγές
Δημοτικών τραγουδιών

Τραγούδι

Το βραδύ βραδούτσικα
Και παραβραδούτσικα
Παντρεμένες χόρευαν
Και κορίτσια λεύτερα

Και απ' τη δίπλη του χορού
Χρυσός αητός επέρασε

Σώνει ουρανέ μ'
μη βρέξεις πια
Να μη βραχούν τα ρούχο μου
Και τα πασουμάκια μου
Και πάω αργά στη μάνα μου

Που ήσουν κόρη' μ' κι άργησες
Και ξημεροβραδιάστηκες
Μανά μη με μαλώσεις μη
Κι έξω απ' την πόρτα διώξε με

Κορη'μ που 'ναι το δαχτυλίδι σου
Του σαρανταρράβωνου
Μανά'μ ου Γιάννης του φουρεί
Ας του φουρεί κι ας του χαρεί

Ως την άλλη Κυριακή
Που 'ναι Πάσχα και Λαμπρή
Κι μεγάλ' Σαρακουστή

Να περπάταν στα χώματα
Να πέφτειν τα μπαλώματα
Να περπάταν τσ' απαλιαργές
Να πέφτειν οι βρακουθηλές

Εικόνα 4: Ποταμιώτες ψαράδες στο λιμάνι της καβάλας δεκαετία του 50

Το τραγούδι της νύφης

Της λυγερής το φόρεμα
Της νύφης το φουστάνι
Δέκα κορίτσια τό 'ραβαν
Και δέκα επτά ραφτάδες
Κι ένα κορίτσι όμορφο
Ράβει και τραγουδάει

Όσα πλουμούδια νύφη μου
Έχει το φόρεμα σου
Τόσα να 'ναι τα χρόνια σου
Και τόσα τα καλά σου

Στη μάνα του γαμπρού

Για έβγα μάνα του γαμπρού
Και πεθερά της νύφης
Να δεις το γιό σ' το σταυραετό
Τι πέρδικα σου φέρνει

Η κ. Ελένη Κουτλή θυμάται την παρακάτω ιστορία

Στον καζαβιτιανό τον Αι Ηλιά είχε μια γριά που είχε τα ζά κι είχε χίλια σούτα, χίλια μούτα χίλια με τα κέρατα και χίλια κουτσουκέρατα.

Κι την φύγαν τα ζά κι πήγαν στου Θεολουγίτικου τον Αι' λιά κι η γριγιά μπήδηξε απ' του Καζαβιτιανό στου Θουλουγίτικου των Αη' λιά και η πατημασιά πόμνει απάν στ'ν πέτρα.

Κι η τοποθεσία ονομάστηκε τσι Γριγιάς το πήδημα.

Ανεβαίνοντας τα καγκέλια για να πάς στον Αη' λιά απ' τη Ποταμιά βλέπεις την τοποθεσία.

Εικόνα 5: Βάψιμο μαλλιών δεκαετία του 60

Η κυρία Κουτλή Παναγιώτα θυμάται τα παρακάτω
τραγούδια

Τα ρόιδα

Μια κόρη ρόιδα μάζευε ρόιδα κορφολογούσε
και τα κορφολογήματα
στη τσέπη τα κρατούσε.

Του ρήγα ο γιός επέρασι
από ελαφρύ κυνήγι
δύο ρόιδα την εζήτησε
τέσσερα αύτη του δίνει
κι εκείνος την εχάρισε
διαμαντοδαχτυλίδι

Η μάνα της την έβλεπε
από το παραθύρι.
Να και τ' αδέλφια τ' ερχονται
από λαφρύ κυνήγι.
Τι έχεις μάνα μ' κι όλο κλαίς
και βαριαναστενάζεις;

Μια αδελφή τη έχετε
κι' αύτη είναι πλανεμένη.

Ποιος μάναμ' την επλάνεψε
και είναι πλανεμένη;

Του Ρήγα ο γιός επέρασι
από λαφρύ κυνήγι
δύο ρόιδα τη εζήτησε
τέσσερ' αύτη του δίνει.

Κι εκείνος την εχάρισε
διαμαντοδαχτυλίδι.

Ου ένας την πιάν' απ' τα μαλλιά
κι ου άλλους απ' τα χέρια
κι' ου τρίτους ου μικρότερος
με μια ασημένια βέργα.

Η μάνα της τη ρώτησε
τι ρούχα να σουβάλω;
Θέλεις χρυσά; Θεσ αργυρά
θέλεις μαλαματένια
θέλεις τα χρυσοκέντητα
πού'χες εσύ ραμμένα;

«Ούτε χρυσά ούτε αργυρά
ούτε τα μαλαματένια
ούτε τα χρυσοκέντητα
που τ'άχω εγώ ραμμένα

μον' θέλω να με θάψετε
μ' αυτά τα ματωμένα
να, πάει το αίμα μου στη γη
να ξακουστή στη χώρα
να λέν πως με σκοτώσατε
για δύο ζευγάρια ρόιδα.

Όταν την κατεβάζανε
τρία σκαλιά στον Άδη
Ο Άδης έβγαλε φωνή
κι γη αναστενάζει
«Κρίμα στο ρόιδο αν χαθεί
το μήλο αν σαπίσει

κρίμα σ' αυτή την όμορφη
στη γη να κατοικήσει.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΟΡΦΑΝΗΣ

Έξω βροχή κ' χαλασμός
πατέρα μου τι νάναι
αέρας παίρνει τα κλαδιά
παιδί μου κι βογγάνε

Δεν έχω τημανούλα μου
πατέρα κι φοβάμαι.
Κοιμήσου ορφανούλα μου
κι εγώ κοντά σου θά'μαι

Νοιώθεις της Μάνας τη στοργή
μονάχα σαν τη χάσεις.

Η κυρία Σωτηρία Κουτλή θυμάται τα παρακάτω παραμύθια

Στα παλιά τα χρόνια ήταν ένα ανδρόγυνο που είχαν ένα παιδί. Η γυναίκα περιποιόταν το σπίτι και μεγάλωνε το παιδί. Ο άντρας ήταν έμπορος και έκανε συχνά ταξίδια ώστε να πουλάει τηνπραμάτεια του. Έτσι έπρεπε να φύγει και η γυναίκα για να μην μείνει μόνη της πήγε στο απέναντι χωριό στο σπίτι των γονιών της μαζί με το παιδί. Σαν πέρασαν η μέρες ο έμπορος γύρισε από το ταξίδι στο σπίτι του. Τον υποδεχτήκαν γεμάτοι χαρά μανά και γιος. Τον ρώτησαν πως πήγε το ταξίδι και αν πούλησε το εμπόρευμα του.

-Όλα καλά πήγαν τους απάντησε ευχαριστημένος

-Εσείς γιε μου πως τα περάσατε όσο έλειπα;

-Καλά πάτερα,

-Είδες κάτι που πρέπει να μου πεις;

-Είδα « γο » απαντάει το παιδί

-Τι είδες; ξαναρωτάει γιατί δεν καταλάβαινε τι του έλεγε. Άρχισαν να του μπαίνουν ψύλλοι στα αυτιά νομίζοντας ότι κάτι τρέχει με γυναίκα του.

-Τι είδε το παιδί γυναίκα ; Το ρώτησα και μου λέει ότι κάτι είδε αλλά δεν καταλαβαίνω, μήπως γνωρίζεις εσύ;

-Όχι.

Άρχισαν οι καυγάδες στο αντρόγυνο και έφτασαν στα δικαστήρια με μάρτυρα το παιδί. Ο δικαστής ρωτάει το παιδί τι είδε.

Ξανά το ίδιο « είδα γο».

Ούτε ο δικαστής μπόρεσε να καταλάβει τι του λέει και αποφάσισε να φέρει το δικό του γιο ώστε να μπορέσουν να συνεννοηθούν.-

Τι είδες ; τον ρωτάει ο γιος του δικαστή.

-Είδα «γο»

-Είχε οωπά;

-Ναι είχε δύο.

Τελικά το μυστήριο λύθηκε ο μικρός είχε δει λαγό.

Η Κυρία Βασιλεία Μερακλή θυμάται τα παρακάτω

Εκείνα τα χρόνια στο χωριό δεν ζούσαν καλά, ηλεκτρικό ρεύμα δεν είχε, ούτε νερό, ούτε δρόμους, μονοπάτια άγρια πέτρες μεγάλες μικρές, όταν σουρούπωνε δεν βλέπαμε, τότε έπεφτε ο ένας τότε ο άλλος, σπάζαμε χέρια, πόδια, κεφάλια, και γιατρό δεν ξέραμε.

Νερό κουβαλούσαμε από εκεί που τελείωνε το χωριό με λαήνες (στάμνες) με μπούγλους και γιατίκια (γιατίκι είναι ένα στρόγγυλο ξύλινο βαρελάκι, και ο μπούγκλος ένα είδος κολοκυθιού). Όταν πηγαίναμε στα χωράφια για δουλειά βάζαμε μέσα στο τρουβά τον μπούγλο με νερό, και ένα π'νάκι που βάζαμε το φαγητό.

Εμείς τα παιδιά από 10 χρονών μέχρι τα 18, αγόρια

κορίτσια, απονήρευτα, κάναμε παρέες και πηγαίναμε και βοσκούσαμε τα ζώα, βόδια, κασίκες, μουλάρια. Ανεβαίναμε δύο τρία παιδιά σε κάθε μουλάρι, ή γαϊδούρι να μην περπατάμε. Το με-

σημέρι καθόμασταν να φάμε και όταν δεν μας έφτανε το φαί που είχαμε αρμέγαμε μια αγελάδα μέσα στα π'νάκια που ήταν λαδωμένα γιατί δεν είχαμε να τα πλύνουμε, και τρώγαμε γάλα που μύριζε από διάφορα φαγητά που είχε ο καθένας. Μετά αρχίζαμε τα παιχνίδια, παίζαμε τσιφλικ', μπεκλικ', κτσακ', κολιτώ. Τα ξυπόλυτα πόδια μας ήταν τόσο σκληρά που πατούσαμε τα αγκάθια και σπάζανε, δεν μας τρυπούσαν.

Ένας δωδεκάχρονος τις παρέας μας αρρώστησε από πυρετό, δεν υπήρχαν αντιπυρετικά να του δώσουν και το έβαλαν σε ένα μουλάρι να το πάνε στο γιατρό που ήταν μακριά δώδεκα χιλιόμετρα, είχε ρίγος και δεν πρόφτασαν να βγουν έξω από το χωριό και το παιδί πέθανε. Τώρα που το χωριό μας έγινε μια μικρή πόλη με όλα τα καλά, θυμάμαι εκείνα τα χρόνια και τα λέω σαν παραμύθια στα εγγόνια μου.

Απ'ότι θυμάμαι μες τη δεκαετία του πενήντα για να πάμε στη Σκάλα Ποταμιάς, δρόμος δεν υπήρχε ούτε και αυτοκίνητα. Ο δρόμος που πηγαίναμε ήταν στενός, περίπου ένα μέτρο, δεξιά αριστερά μεγάλα αρμάνια. Σηκωνόμασταν πολύ πρωί παίρναμε τα γαϊδούρια η τα

άλογα και φτάναμε περίπου σε μια ώρα. Πηγαίναμε στα χωράφια και στα αμπέλια μας και κάναμε της δουλείες που απαιτούσε κάθε εποχή, και επειδή οι

δουλείες ήταν ατελείωτες και συνεχόμενες και ρολόγια δεν υπήρχαν, περιμέναμε να βασιλέψει ο ήλιος για να φύγουμε πάλι στο χωριό. Μέχρι να φτάσουμε όμως μας έπιανε η νύχτα, κι όταν ακούγαμε γύρω μας μέσα στα αρμάνια κάποιο θόρυβο περπατούσαμε πιο γρήγορα γιατί φοβόμασταν πολύ μέσα στο σούρουπο και τρέχαμε να περιγράψουμε τον θόρυβο στους μεγάλους (τους γονείς

μας και τους παππούδες), και αυτοί μας λέγανε να μην ξαναπερνάμε από εκεί γιατί βγαίνει ένα ζούδιο και μέχρι να περάσουμε την άλλη μέρα από εκεί τρελαινόμασταν από το φόβο μας. Οι παππούδες τότε από την φαντασία τους λέγανε ότι εκεί που είχε θόρυβο « Εγώ τον είδα, ήταν ένας πελώριος άνθρωπος και μόλις τον είδα χάθηκε» άλλοτε λέγανε ότι βλέπανε ένα μεγάλο ταύρο που και αυτός χανόταν μόλις τον βλέπανε. Κάποιος ηλικιωμένος λιποθύμησε (εγκεφαλικό) περίπου εκεί, και αντί να τον πάνε στον γιατρό είπαν ότι τον έφαγε το ζούδιο.

Αυτά που ζήσαμε εμείς εκείνα τα χρόνια ήταν πολύ σκληρά. Ο κόσμος ήταν τελείως αγγράμματος όταν αρρωστούσε κανένας δεν ήξεραν ότι υπήρχε γιατρός. Πήγαιναν στο σπίτι του Παπά να τον διαβάσει, στις ξεματιάστρες. Όταν αρρώσταινε ένα παιδί το βάζανε κοιμισμένο μέσα σε μια εκκλησιά και περίμεναν να ξυπνήσει, θα το έκανε ο Άγιος καλά, και πίστευαν πιο πολλή στον Άγιο Ιωάννη μεγάλη η χάρη του.

Θυμάμαι όταν ήμουν δεκαπέντε χρόνων με πόνεσε ένα δόντι, πονούσε τόσο πολύ που τρελαινόμουν. Με βάζανε κρεμμύδια ψητά επάνω στο μάγουλο για να γειάνει. Την άλλη μέρα αποφάσισα να πάω στο γιατρό που ήταν δέκα χιλιόμετρα μακριά, με τα πόδια και μόνη μου. Στο δρόμο έπιασε βροχή ούτε ομπρέλα είχα ούτε το ντύσιμο ήταν καλό για το χειμώνα, είχε κρύο πολύ και χιόνι. Πήγα στο άλλο χωριό ο γιατρός απουσίαζε. Γύρισα πίσω ψόφια από τη κούραση και τον πόνο. Στο χωριό μας είχε έναν κύριο που έβγαζε τα δόντια με την πένσα, και έκατσα και εγώ και με το έβγαλε, ένα μήνα περίπου ήμουν άρρωστη. Είχαμε δύο ανθρώπους στο χωριό που έβγαζαν δόντια με τις πένσες, ο Σταμάτης Χριστοδούλου και ο Γεώργιος Αυγουστίνος.

Εκείνα τα χρόνια την δεκαετία του σαράντα - πενήντα περίπου, όταν πέθαινε ένας νέος άνθρωπος ήταν μερικές γυναίκες επιτήδειες που πηγαίνανε να τον μοιρολογήσουν. Μοιρολογώντας έλεγαν, «Αφήνω γεια στη γειτονιά και γεια στα αδελφάκια αφήνω και στη μάνα μου τρία γυαλιά φαρμάκια, ένα να πίνει το πρωί ένα το μεσημέρι το τρίτο το φαρμακερό να πίνει όταν με θυμάται» και άλλα πολλά. Αυτό όμως το μοιρολόι το τραγουδούσαν και στους γάμους αναφερόμενες στις νύφες, όταν το κορίτσι έπαιρνε άντρα από άλλο χωριό. Ένα ακόμη που θυμάμαι είναι « Σου' πα μάνα πάντρεψε με και σπιτονοικοκύρεψε με και στα ξένα μην με δώσεις, γιατί θα το μετανιώσεις, και στα ξένα θα αρρωστήσω τη μανούλα θα ζητήσω».

Στις Απόκριες όπως και τώρα γινόμασταν καρναβάλια και γυρίζαμε στα σπίτια, κάναμε παρέες δύο - τρεις οικογένειες μαζευόμασταν χορεύαμε στους δρόμους, κάποιος είχε μια λατέρνα την σήκωνε στην πλάτη και ο

άλλος έπαιζε και όλος κόσμος χόρευε. Και όποιος είχε μεγάλο σπίτι πηγαίναμε το βράδυ, έπαιρνε ο καθένας τα φαγητά από το σπίτι του, κρασί, τσίπουρο, και όλοι νύχτα χόρευαν με τα τραγούδια, το έλεγε πρώτα ένας και άλλοι το επαναλάμβαναν. Έτρωγαν έπιναν και χόρευαν μέχρι το πρωί, Φώτα; με τις γκαζόλαμπες και τα κεριά. Την καθαρά Δευτέρα πλέναμε όλα τα σκεύη της κουζίνας, πετσέτες, χαλιά, τραπέζια, την πλασταριά, ήταν το έθιμο να καθαρίσουν τα σπίτια από κρεατικά, τυριά, ψάρια, και άρχιζαν νηστεία πενήντα μέρες για το Πάσχα. Νήστευαν όλοι ακόμα και τα μικρά παιδιά.

Η Κυρία Πασχάλη Ελένη θυμάται τα παρακάτω

"ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ"

Τα Χριστούγεννα έφτιαχναν τζιερόπιτες, κολοκυθόπιτες, τυρόπιτες. Κάθε οικογένεια έσφαζε το γουρούνι της. Το κόκκινο κρέας το καβούρδιζαν και το έβαζαν στο τσουκάλι, το άσπρο (δηλ. το λαρδί) το αλατίζανε και το βάζανε σε πήλινα τζετζερέδια για το καλοκαίρι να μην χαλάσει αφού δεν είχαν ψυγεία. Το κεφάλι του γουρουνιού το έφτιαχναν "Πηχτή" την καπακώνανε στο τσουκάλι και την έβαζαν να αερίζεται ώστε να μην χαλάσει. Την κρατούσαν 12 ημέρες.

"ΠΑΣΧΑ"

Κάθε γειτονιά είχε τον φούρνο της και μαζεύονταν όλες οι νοικοκυρές και έψηναν τα κασιόκια τους, τα κουλούρια τους και τις γλυκές πίτες. Την Μ. Πέμπτη έβαφαν τα αυγά τους και το πήγαιναν στην εκκλησία και το θύμιαζαν όπου αυτό το έβαζαν στο εικονοστάσι.

Παρατσούκλια:

Κίσσα: αδύνατη. Χωρίς λίπος

Σφίνς: αυτός που έφτιαχνε σφήνες

Γιοβανήδες: γιοβάν (βουλγάρικο)

Δινελίκας: κουτσός

Μπόζης: κουτός, στομαράς

Τραμτανάδες: αυτοί που έτρεχαν πολύ

Γιούτσος: Βάρκα

Χάλιακας: κοφτερή πέτρα

Η Ευαγγελία Πασχάλη θυμάται τα παρακάτω έθιμα:

"ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ"

Πηγαίναμε και κόβαμε ένα μικρό πεύκο και το στολίζαμε με μπαλόνια και καραμέλες, βαμβάκι. Κάθε οικογένεια έσφαζε το δικό της χοιρινό.

"ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΑ"

Ντυνόμασταν καρναβάλια φορώντας τα ρούχα μας ανάποδα και μουτζουρώνοντας το πρόσωπο. Μετά πηγαίναμε στις γειτονιές, χορεύαμε και κάθε νοικοκυρά μας κερνούσε σύκα και καρύδια και δαμάσκηνα.

"ΠΑΣΧΑ"

Το Πάσχα πηγαίναμε στην εκκλησία όλη την μεγάλη εβδομάδα. Την Πέμπτη βάφαμε τα αυγά (κόβαμε διάφορα φύλλα από τα φυτά και τα δέναμε με το καλτσόν και γίνονταν σχέδια, κάναμε τα κουλούρια. Ξημερώματα Μ. Παρασκευής στολίζαμε τον επιτάφιο κλέβοντας λουλούδια από τους κήπους του χωριού. Ζωοδόχου πηγής πηγαίναμε στην Παναγούδα το πανηγύρι και σήμερα εξακολουθεί να γίνεται.

Η Κυρία Ματρόνα Πασχάλη θυμάται τα παρακάτω
μοιρολόγι

Πάρε μπλεμένη λιμονιά
Μι τ' άνθη στουλισμένη,
η ώρα που σ' αγάπησα
ήταν ευλογημένη.

Πού ήσαν τριανταφυλλένια μου
Κι έλειπες ως τώρα;
Πού σκοτεινιάσαν τα βουνά
Και μαύρισε η χώρα;

Όντας θα με πιράσουνε
Άπου την γειτονιά σου
έβγα τριανταφυλλένια μου
Κι τράβα τα μαλλιά σου

Όντας θα μι περάσουνε
Απ' τ'ς ηκκλησάς τη πόρτα
Τότε να βάνεις μια φωνή
Να μαραθούν τα χόρτα.

Όντας θα μι κατ'βάζουνε
Τρίγια σκαλιά στη σκάλα
Τότε να στάζουν τα ματάκια σου
Σα σιγανή ψιχάλα.

όντας θα μι κατεβάζουνε
Τρίγια σκαλιά στουν άδη
Τότες τριανταφυλλένια μου
Πιάσε αγάπη άλλη.

Κί' όταν θα μοιράζουμε
Τα νεκροκόλυβα μου,
Τότε κι συ να πάρεις δυό
Να πεις για τ' όνομά μου.

Εμέ κί' αν μι τα δώσουνε
Στης γης θα τα σκουρπίσω
Τότε θα βάνω μια φωτιά,
Εκεί να ξεψυχήσω.

Εικόνα 6: Σκάλα Ποταμιάς 1950

Ο κύριος Πασχάλης Κ. Νίκος θυμάται τις παρακάτω
τοποθεσίες

Ανεβάλα
Παλιόμυλος
Μ'τούδια
Κοτσίνα
Καβάκ
Καλουκαιρινή
Βασιλικού το Πλατάνι
Αλουνούδ
Παπανικόλα η ομαλία
Λαγκαδέλια
Μπούκ ο καπνός
Παναγούδα
Τ' Μαζή το φίδ'
Απήιγάν'
Σκούδα
Πανωθνή η βρύση
Καλοκαιρινή
Πετράκ μαντρί
Χασάνενα
Μπρούφλια τα χωράφια
Σταλαμοί
Ζερβομηλιά
Καρεβνιστήρια
Γρουλούτζας
Τ' Παντελή ο πεύκος
Κρεβατίνια (πασχαλάδικο)
Ροδές
Ντιλάϊμα
Βαή το στερνί
Αϊ Γιώρης αλείψανος
Κούκος
Βρύσα

Βρουντοπλατάνα
Σπηλιέκος
Μάρκος
Δρέκος
Νερά
Καλαμούδια
Στέργιος
Καλό νερό
Κόκκινος
Άσπρα πετράδια
Τ' Μονογενή του λαγκάδ'

"Προς το χωριό"

Πλάκα
Τ' ς Μόσκαινας ο λάκκος
Τ' ς Καρούδας ο λάκκος
Χριστόφα τα ξεναριά
Παλήκομοι
Πασχάλ' τα αμπέλια
Φουρνί
Μαθιού το πλατάν'
Προβά η βρύσ'
Άδενα
Θύμιου τα ζ'νάρια
Κυράνας το ραχών'
Αγιάσματα
Πλατάνια
Καραγιάννηδες
Κλήματα
Πάπα ο λάκκους
Αγριγιολάγκαδο
Τσα' καλός
Μαυρογιώργου τα καμίνια

Μακρύ Ραχών'
Σκούδα
Κουμαριά
Δραγάσες
Βαθύλακκος
τ' Αγιαννιού το Ραχώνι
Τρουχάλ'
Αμπόλια (υπήρχε σχολείο)
Καλογερκό
Καστανές
Κερασίδια

Εικόνα 7: Δημοτικό Σχολείο 1960-1963

Η Κυρία Σωτηρία Πρέντα θυμάται τις παρακάτω λέξεις:

τλιχτίρια: φασκιά

Μπιχτσής: αγροφύλακας

Μισάλ: πετσέτα

ψαρουμέταλου: πετσέτα προσώπου

χλιάρ' : κοχλιάριον = κουτάλι

τσανάκ' : τσιγγινοπιάτο

χαρκόλακας: εστία φωτιάς

Δαβλάρ' : λεπτό ξύλο που καίγεται

σούσαλα: σκουπίδια

σουσαλοντενεκές: σκουπιδοτενεκές

κλαδί: σκούπα

πιρουσιά: σιδερένια εστία τζακιού

κ'τούκ' : χοντρό ξύλο πεύκου

ντιμπίχ: περιοχή ,όταν μάζευαν τις ελιές, μάζευαν

πρώτα το χαμολόι και χώριζαν τις περιοχές σε

ντιμπίχια

χαμολόι: ελιές που έπεφταν κάτω , πριν την συγκομιδή.

μαξούλ' : το σύνολο των ελιών ,η ετήσια συγκομιδή

πουρτόγυρος: ντελάλης

ντίκ' : δύσκολη ανυφόρα

ντμπάρ' : σημείο στον κάμπο υπερυψωμένο

βιγλούδα: αγνάντι, παρατηρητήριο

λάγκαδος: ρεματιά

κοπανίδα: ξύλο που χτυπούσαν τα στρωσίδια να τα καθαρίσουν στο νερό.

λάκκους: χείμαρος (καθαρίζουν στο νερό)

κατ'βάϊλας: τρύπα στο κάτω μέρος της πόρτας να

μπαινοβγαίνουν οι γάτες και οι κότες

κάτικλου: κοτέτσι

νερουκόπους: διανομέας νερού στα χωράφια

τιρλίκια: πλεχτά παπουτσάκια

Η Παναγιώτα Ρούσου θυμάται τα παρακάτω

"Νυφικό Τραγούδι"

Γαμπρέ, γαμπρέ την νύφη μας
καλά να την φυλάεις
και τακτικά περίπατο
γαμπρέ να την εβγάνεις

Λα λα λα λαλαλαλα..

Η νύφη μας είναι μικρή
μικρή και χα'ι'δεμένη
κι απο μικρή στα βάσανα
δεν είναι μαθημένη

Λα λα λα λαλαλαλα..

Την νύφη μας την είχαμε
σε κόλλα διπλωμένη
τώρα την ξεδιπλώσαμε
και τον γαμπρό προσμένει

Λα λα λα λαλαλαλα...

Δημοτικό τραγούδι:

"ΑΠΟ ΒΡΑΔΥΣ ΒΡΑΔΟΥΤΣΙΚΑ"

Από βραδύς βραδούτσικα
κι παραβραδούτσικα
παντριμένες χόρευαν
κι κουρίτσα λέυτερα

κι από την δίπλη του χορού
χρυσός αετός επέρασε
κι τα σύννεφα κρατεί
ντου Θεο παρακαλεί
σών'ουρανέ μ,' μη βρέχεις πλιά
να μην βραχούν τα ρούχα μου
κι τα πασουνάκια μου
κι τα πασουνάκια μου

κι πάου αργά στην μάνα μου
δείρει με μάλωσι με
κι όξου απ'την πόρτα διώξει με.

Να πουρπατώ στα χώματα
να πέφτουν τα μπαλώματα
να πουρπατώ τσ' απαλαργιές
να κρέμντιν οι βρακουθηλές

Παιδικό τραγούδι:

"ΝΤΑΧΤΙΡΝΤΙ ΤΟΥ ΛΕΓΑΝΕ"

Νταχτιρντί του λέγανε
και μη του παντρεύανε
κι του δίναν και προικιά
ένα κόσκινου φλουριά

ναχτιρντί που πας μαρή
στου τσουμπάνη για τυρί
για τυρί για βούτυρου
για τ' τσουμπαν' ντου τρούβαδου

"ΠΑΙΔΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ"

Βρέξε βρέξε πάππου
παρει κι απ' ντου λάκκου
να βραχούν οι τσουμπάνοι
κι τα πρόβατα μαζί

"ΚΟΚΚΑΛΟΥ ΞΙΚΟΚΚΑΛΟΥ"

"Κόκκαλου ξικόκκαλου
να μην ξανακοκκαλιάσεις
να μην φανούν τα δόντια σου
κι ούτε να γιλάσεις"

(έπρεπε να μένεις σοβαρός και αγέλαστος όποιος δεν τα κατάφερνε, έχανε και έφευγε από το παιχνίδι)

"ΠΑΙΔΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ"

(Το λέγανε όταν ένα παιδάκι έβγαζε τα νεογυλλά του δόντια τα έβαζε σε τρύπα από πεζούλι και τραγουδούσε)

"Πάρ' ποντικέ το δόντι μου
και δώσ' μου σιδερένιο
να ροκανίζω κόκκαλο
να τρώω παξιμάδι."

"ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ"

"Δε'χα μ'λιά μ' τα μήλα σ" : (Πρόσεχε μηλιά μου τα μήλα σου) Όταν νευρίαζε κάποιος το λέγανε να τον προσέχουν.

"Σήκουσ' του μάνταλου κι πάρει τ' σακούλα" : Όταν δεν ήθελες να δώσεις κάτι έλεγες αυτή την φράση, σαν να έλεγες πάρε τα τέτοια μου. (μάνταλο = πέος, σακούλα = όρχεις)

"Σακλερ' κι στα ινιά χουριά" : Το λέγανε όταν δεν άντεχες κάποιον. Καλύτερα να πάρω την σακούλα και να γυρνώ να ζητιανεύω στα εννιά χωριά της Θάσου παρά να ζήσω μαζί του.

"Φουβάσει μη χείς κι φιράνεις" : Το λέγανε για κάποιον που ήταν τσιγκούνης ότι σφιγγόταν μην πάει στην τουαλέτα και αδειάσει την κοιλιά του και θέλει να ξαναφάει.

"-Καλημέρα μπάρμπα. - Κ'κιά σπέρνου." : Όταν κάποιος ήταν κουφός και άκουγε άλλα αντι άλλων.

"Ατάκα κυρά Καλλιόπα." : Όταν κάποιος έλεγε κάτι σωστά.

"Οικονομία Βενετιά - μια ρέγγα δυο φαγιά" : Όταν έπρεπε να κάνουμε οικονομία.

-Εκείνα τα χρόνια δύο εργάτες αλώνιζαν σε μιας κυράς το χωράφι, η γυναίκα κοσκίνιζε την σίκαλη και από το κούνημα δεν κατάλαβε ότι φαινόταν το «πράμα» τ'ς και οι εργάτες "παίρναν μάτι", έτσι λοιπόν βγήκε η φράση:

"Του 'δες μπρε,

Του 'δα μπρε,

Σβάνα σβούνα καν' τη δουλειά"

*Τώρα την χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να πούμε "βλέπε, άκου και μην μιλάς"

"ΓΛΩΣΣΟΔΕΤΕΣ"

"Τσι προυβατίνας η ουρά ξιφκαρουνουκουμπου-
θηλ'κώθκει"

"ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ"

"Κλιά μι κλιά του μαύρου κάνει ντη δ'λειά" :
Η κοιλιά σου με την κοιλιά από το κιούπι και το χέρι που
βγάζει το λάδι.

"Κουντός χουντρός καλόγηρος μι του τσακνί στουν κώ-
λου":

Η ελιά

"Χίλιοι μύριοι καλογέροι σε ένα ράσο τυλιγμένοι." :
Το ρόδι

"Ψηλός λιγνός καλόγερος σα πηπατεί άσπρα πηδιά
αφήνει":

Το κοντίλι με την πλάκα

"Ανοίγ' ου μαλλιαρός κι μπαινει' ο κουρδουμένους":
Ανοίγει το τσουράπι και μπαίνει το πόδι.

"Τη σαλιώνω την τεντώνω και στον κώλο της την χώνω" :
Η κλωστή με την βελόνα.

Έθιμο:

Την Καθαρά Δευτέρα οι κάτοικοι του χωριού διοργανώνουν το καρναβάλι το οποίο ήταν φιλικό. Το απόγευμα μαζευόταν η νεολαία του χωριού και πετούσαν αετό, υπήρχε όμως μια ανταγωνιστικότητα ανάμεσα στους δύο μαχαλάδες του χωριού, που έκανε τους νέους να προσπαθούν τον αετό να τον πάνε όσο πιο μακριά μπορούσαν. Η μια ομάδα ήταν πάνω στα Κουκλια μαζεμένη και η άλλη ομάδα, οι περαμαχαλιώτες, ήταν μαζεμένοι στους Άγιους Ανάργυρους. Το πάθος τους έφτανε σε σημείο να βγάζουν και στοιχάκια για τους αντίπαλους, δύο από αυτά είναι τα εξής:

"Πήραμε τα παλιάμπελα πήραμε και τα Κούκλια γιατί τους ενικήσαμε και τρώγανε ζαχτούκια."

"Ο Τάκης μας και ο Κουτλής, έσκαψαν έναν λάκκο και βάλαν μέσα τον Λαζό* χωρίς παπά και διάκο."

*Λαζός»: Λευτέρης Γρηγοριάδης

-Περαμαχαλιώτες:

Τάκης Τσιπέλης (Κλημάτος)

Παναγιώτης Κουτλής (Βιραν'ς)

Λευτέρης Γρηγοριάδης (Λαζός)

Νανούρισμα:

Υπνε που παίρνεις τα μωρά
έλα πάρε και τούτο
μικρό - μικρό σου το 'στείλα,
μεγάλο φέρε μου το.

Μεγάλο σαν ψηλό βουνό
ίσο σαν κυπαρίσσι
κι οι κλώνοι του να απλώνονται
σ' ανατολή και δύση.

Στοιχάκι:

-Όταν οι γριγιές εκείνα τα χρόνια δεν είχαν όρεξη να λέν'
παραμύθια λέγαν στα εγγόνια ντουν..

"Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας βασιλιάς που 'χει κώ-
λο απού κριγιάς, φορούσι κόκκινου βρακί, άντι πάλι
απ'την αρχή."

Διδακτικά παραμύθια:

"Η ΣΤΟΥΜΑΡΟΥ"

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν τρεις αδερφές η Ελένη η πουρδού, η Αφέντριγια η ντιμπέλα κι η Παναγιώτα η στουμαρού. Ήρτει η ώρα να παντριφτούν πήγαιναν οι γαμπροί να τ' ς γιρέψιν κι στήν' νταν στη σειρά. Ου πρώτους ου γαμπρός διάληξει τ' Ελένη ντι πουρδού, πάει λοιπόν στου πιθιροτ' κι ντου λέει «Αφέντ' πιθιρέ θέλου να μι δώεις ντ' Ελένη για γναίκαμ'», κι λέει ο πιθιρός τ' «Αχ! Παλκάρι μ' γω να σι ντι δώσου αλλά είναι πουρδού» λέει ο γαμπρός «Μη συ νοιάζ' θα στην στρώσου εγώ». Όταν όμως πήγαν στου σπιτ' η Ελένη έκλανε αβέρτα, τότε ντι λέει η πιθιρατ'ς «Ελένη μια φουρά ντου μήνα έρχιτι ένα καράβ' που μαζέβ' τσ' πόρδοι, σφίχτσι κι όταν έρτ' θα το φουρτόσουμ' κι θα φύγ'», σφίχκει μιά, σφίχκει δυό το 'κοψε η πορδού το χούι.

Ήρτι λοιπόν η σειρά τσ' ντιμπέλας τσ' Αφεντριγιας, πάει ου γαμπρούς κι λέει «Αφεντ' πιθιρέ, θέλου να μη δώεις ντ' Αφέντριγια», λέει ου πιθιρός «Ιγώ να σι ντ' δώσου αλλά παλκάριμ' η Αφεντριγια είνι ντιμπέλα». Τότι λέει ου γαμπρός «Μη σε νοιάζ' θα ντι στρώσου γω».

Όταν όμως ντ' πήρει στου σπιτ' αυτήν κάϊνταν ουλ' ντη μεριά κι κμούνταν'. Όταν στρώναν τραπέζ' κάϊνταν πρώτ'. Ε, μιά, δυό ντ' λέει η πιθιρά τ' ς : «Ιδώ που ίρτεις τρών όσοι δλέβειν» αυτήν όμους σημασία, αναγκάστηκαν να μη ντ' βάζειν φαϊ. Μιτά απού κανα δυό μέρις που ντ' έκοψει η πείνα, έστρωσει μη ντ' πιάτσα. Τώρα ήρτει η σειρά τσι στουμαρούς, πάει ου γαμπρός, ντου λέν' είναι στομαρού λέει αυτός θα ντ' στρώσ'. Έλα όμους που αυτή δεν έστρουνε μη τίπουτα κι έβγαζει κι ντ' γλώσσα τ' ς μια πθαμή, ώσπου αναγκάσκει ου άντρας να ντ' ξυγυμνώσ', ικείν' ντ' μέρα όμους που ντ' ξεγύμνωσε έπρεπε ναζ' μώσ' κι όξου απ' του σπιτ' γίνταν' καβγάς, αυτήν αυκριγιένταν και ουργόταν ώσπου δεν άντιξει κάνει δυό πλαϊτές (λογά-

νις) βαζ' ντ' μια στου πράμα τ' ς ντ' άλλη στου κώλο τ' ς, βγαίν' όξου κι λέει «Πίττα μπρός και πίττα πίσου ιγώ θα βγώ να πώ τον ίσου». Ε, τότε ντ' παίρνει ου άντρατ τ' ς κι ντ' πάει στου μπαμπά τ' ς κι ντου λέει «Παρ' την και χτύπα την στου κεφάλ' αυτήν δεν συμουρφόνιτι μι τίπουτα».

"Η ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ"

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα κουρ'τσέλ' που του λέγαν Μαριγούλα. Ζούσει μη ντ' μπαμπά τ' ς κι μη ντ' μάνα τ' ς σ' ένα σπούδ'.

Μια μέρα αρρώστ'σει η μάνα τ' κι πέθανει. Του κουρτσούδ' 'πομνει ορφανό κι ου μπαμπας τ'ς ξαναπαντρέυκει για να έχει μια μάνα η Μαριγούλα. Η γ'ναίκα που πήρει όμους ήταν μια στρίγγλα που δέν του χώνευει ντιπ κι του έβαζε να καν' τσι πιο δύσκουλες δ'λιές. Η Μαριγούλα ήταν καλό και ήσυχο πιδούλ' κι δεν παραπουνιένταν' αυτό του πράμα όμους νευρίαζε πιο πουλύ ντ' μητριά τ'ς ώσπου μια μέρα ντ' πήρε κι πήγαν στου βνό δήθιν να μαζέψειν αγκίδια κι κατσ'κώνις για προυσάναμα μη σκουπό να του αφήσ' μοναχό τ' κι να φύγ', όπως κι έκανε. Η Μαριγούλα δεν κατάλαβει ότι απόμνει μοναχιά τ'ς κι συνεχίζει ντ' δ'λειά τ'ς. Αφού μάζεψε κάμποσα προύσανάματα φουνάζ' ντ' μητριά τ'ς αλλά αυτήν δεν απλουγιένταν... Φουνάζ', ξαναφουνάζ' μέχρι που βράδου-ασι κι η Μαριγούλα απ' του κλάμα κι ντ' φόβου αποκ' μήθκει καταϊ στου χώμα.

Του πρωί ντ' βρήκαν οι 40 δράκ' που πήγαιναν να κόψειν ξύλα, η Μαριγούλα ήταν παγουμέν' κι ντ' πήραν στου πύργου κι ντ' περιποιήθηκαν, ντ' ταίζαν κι ντ' κανάκευαν για χρόνια ώσπου έγινει μια κουπέλα, μια κουπέλα όμορφ' κι ψλή, μι κατ' μαλλιά! Οι 40 δράκ' κάθι φουρά που γύριζαν, φούναζαν' ντ' Μαριγούλα «Μαργούλα, Μαριγούλα ριξ' τα μαλλιά σ' να ανιβούμ'» Έριχνει η Μαρ-

γούλα τα μαλλιά τσ' κι ανίβεναν οι 40 δράκ'. Πέρασαν χρόνια κι χρόνια κι η Μαριγούλα αγάπ'σει τσ' 40 δράκ', αλλά κι αυτοί'ν την αγαπούσαν πουλύ ντ' λάτρευαν. Κάθη μέρα τσ' περιποιούνταν μι ούλη τ'ς την καρδιά, αλλά όμο-υς του χείλι τ'ς δεν γέλασει ούτι μια μέρα.

Ο Δράκος ου πιο μεγάλους ντ' ίβλιπει που ήταν σταναχουρημέν' κι μια μέρα ντ' ρουτά «Μαριγούλαμ' τι σι βασανίζ' κι τόσα χρόνια δεν έσκασε λίγου το χείλι τ'ς, σι βλέπου ετσ' κι στεναχουριέμει κι ιγώ», Τότι λέει η Μαριγούλα «Αχ! απού που να ν'αρχίσου και που να τελειώσου» κι κάθηται κι τα λέει ούλα για ντ' μάνα τ'ς που ντ' έχασει απο μουρό παιδί, για ντ' μπαμπά τ'ς που εχ' χρόνια κι ζαμάνια να ντου δγει, κι για ντ' μητρια τ'ς που ήταν κακούργα κι ντ' τυραννούσει.

Ου Δράκος μόλις άκ'σει αυτήν ντ' ιστορία άρχισει να κλαίει κι του δακρυ τ' έκανε πουτάμια. Σκόν'τει λοιπόν ου Δράκος κι λέει θα σι δώσου ένα τσ'βάλ' φλουριά, θα ράψεις του καλύτερου φουστάν' κι θα σι δώσου του πιο όμορφου άλογου για να πάς να βρείς ντου μπαμπά σ'. Τα λόγια αυτά τ'ακουγαν τα δάκριγια τ' κι τ' αντιλαλούσαν στου πουτάμ'.

Παιδικό Τραγούδι:

"ΤΣΙΜΠ ΤΣΙΜΠ ΤΟΥ ΛΙΠΤΟ"

Τσιμπ, τσιμπ του λιπτό
το λιπτό του λιπτουκάρ'
παίρνει ου μπάμπ'ρας του κουντάρ'
κι χτυπά ντου καβαλάρ'.

Καβαλάρ' καλόγηρε
ξέβγα κουτσουπόδαρε
του πιδί που βάφτησες
έπισει κι πέθανι.

Στην κυρά την Παναγιά
που'χει ανώγια και κατώγια
κι κλειδιά κι κουμπουλόγια
δώστου με ντου κόπανου
να ξιράσ' του κόκκαλου.

**Ο κ.Γεώργιος Φιλ. Τσίμας θυμάται
τις παρακάτω ιστορίες...**

Αυτή η ιστορία είναι για δύο βρακοφόρους τσομπανα-
ραίους συντρόφους. Είναι πραγματικό γεγονός. Έγινε
στην περιοχή «Αντλάιμα» που πήρε και την ονομασία της
από το παρακάτω γεγονός.

Τα παλιά τα χρόνια οι τσομπαναραίοι δεν ήταν σαν τους
σημερινούς που έχουν αποθήκες και στάβλους. Τον χει-
μώνα τα ζώα τους τα κατέβαζαν στους πρόποδες του
βουνού και την άνοιξη τα ανέβαζαν πιο ψηλά. Κάθε από-
γευμα μαζεύανε τα ζώα στο μαντρί για να τα αρμέξουν.
Ένα απόγευμα που έφτασαν οι τσομπαναρέοι στην τοπο-
θεσία «Γερασιά Πλάκα» κάθησαν να ξεκουραστούν και
ξαφνικά ακούνε μια σφυρίχτρα από την κορυφή του βου-
νού στην τοποθεσία «Αγκάθια». Ο ένας σφύριξε
νομίζοντας ότι τον φώναζαν, σφύριξε ο τσομπανός, σφύ-
ριξε και αυτό και ξαφνικά είδαν να κατεβαίνει ένα
τεράστιο φίδι με μαλλιαρό κεφάλι και κέρατο. Όταν είδαν
το φίδι τα έχασαν και άρχισαν να τρέχουν. Ο ένας πήρε
τον δρόμο προς το «Κρανίδι» - «Αι Λια» και ο άλλος την
κατηφόρα προς «Γερασιά Πλάκα» στις Ροδές εκεί που ή-
ταν το μαντρί. Το φίδι τον κυνηγούσε και παρέσυρε
πέτρες και ξύλα. Ο τσομπάνος του οποίου οι δυνάμεις τέ-
λειωναν, για να σωθεί σκαρφάλωσε σε μια λοξή πλατάνα
αλλά το φίδι σκαρφάλωσε και αυτό. Βλέποντας τον κίνδυ-
νο ο τσομπάνος βγάζει την χατζάρα από την μέση και
κόβει το κεφάλι του φιδιού. Το φίδι έβγαλε μια δυνατή
κραυγή που έγινε αντίλαλος και ακούστηκε μέχρι τον
κάμπο. Ο τσομπάνος από την μεγάλη κραυγή κουφάθηκε
και βουβάθηκε και έμεινε εκεί. Ο άλλος τσομπάνος που
πήγε προς το Κρανίδι γύρισε στο μαντρί που περίμεναν οι

γυναίκες να κατεβάσουν τα ζώα να τα αρμέξουν και τους διηγήθηκε τι συνέβη ενώ αυτές είχαν ήδη ακούσει τον αντίλαλο και τρόμαξαν πολύ. Όλοι μαζί πήραν τις γκαζόλαμπες, γιατί ήδη είχε αρχίσει να σουρουπώνει και πήγαν στο σημείο που άκουσαν τον αντίλαλο, βρήκαν τον τσομπάνη μισοπεθαμένο τον συμμαζέψαν αλλά δεν έγινε ποτέ καλά. Έτσι η τοποθεσία ονομάστηκε ΝΤΙΛΑΪΜΑ (δηλαδή αντιλάλημα).

Εκείνα τα χρόνια, ένας τσομπάνος εκεί που έβοσκε τα ζώα, (περιοχή Σ'κούδα) ήρθαν μπροστά του τρεις στοίχενες (νεράιδες) ντον ξεγύμνωσαν κι άρχισαν να τραγουδούν και να χορεύουν κι έλεγαν :

*«Δαίμονας δαίμονας ήταν
τέτοιοι δαίμονα δεν είδα
να' χει μαλλί στην αμασχάλη
κι μαλλί στου κουλλιουράδ'»*

Ο χορός συνέχισε από το μεσημέρι μέχρι που νύχτωσε καλά. Οι γονείς ντουν περίμεναν να πάν στου μαντρί ν' αρμέξουν. Κι αφού χόρεψε άπου το μεσημέρ' μέχρι που νύχτωσε, αυτές γίναν τρία σκυλιά κι πέρασαν μπροστά απ' το μαντρί κι ου γιος ακλουθούσε βγάζοντας αφροί από του στόμα. Αφού ντουν είδαν οι γονείς του, ντουν κυνήγησαν και ντον πιάσαν στην περιοχή Κλησίδι κοντά στην Ασκητότρυπα κι τουν πήγαν στους παπάδες κι ντουν διαβάσαν. Κι μετά από τρεις μέρες έγινε καλά. Επίσης στην τοποθεσία Σ'κούδα έβγαιναν πότε νεράιδες κι πότε γίνονταν «Ταυριγιά» κι έφευγαν απ' τη Σκούδα κι κατέβαιναν στου Καραγκιόζ' τη βάλτα.

Ο Γεώργιος Τσίμας θυμάται το παρακάτω τραγούδι:

Τραγούδι Νο1:

"ΑΜΑΝ ΓΙΕΡ' ΑΜΑΝ"

-Κόρη μ' με τα ξανθά σ' μαλλιά
και με τα μαύρα σ' μάτια
Κόρη μ'- αμάν γιερ' αμάν
κόρη μ' για δώσ' μας φίλημα
για δώσ' μας μαύρα μάτια.

-Ξένε μ'- αμάν γιέρ' αμάν
ξένε μ' αν θέλεις φίλημα
και αν θέλεις μαύρα μάτια
για βάλε αράδα τα φλουριά
και αράδα τα δεκάρια
και αράδα τα βενέτικα
να γίνουν τρείς αράδες
και πάρ' τα και έλα μια βραδιά
το Σάββατο το βράδυ
που είν' η μάνα μ' στην εκκλησιά
πατέρας μου στ' αμπέλι
τα δυο μ' αδέρφια στο σχολείο
μ' ένα χαρτί διαβάζουν.

Μ' ένα μολύβ'- αμάν γιέρ' αμάν.
Μ' ένα μολύβι γράφουνε
σ' ένα χαρτί αναγνώνουν
και βάλε σκάλα ν' ανεβείς
και σκάλα να κατεβείς
από το παραθύρι.

-Ρίξε μου - αμάν γιέρ' αμάν
ρίξε μου τα ξανθά σ' μαλλιά
να κάνω σκάλα ν' ανεβώ
και σκάλα να κατέβω.

Αγάλια αγάλια - αμάν γιέρ αμάν
Αγάλια αγάλια να'ρχεσαι
και αγάλια να διαβαίνεις
Να μην σε νιώσει η μάνα μου
κι η σκύλα η αδερφή μου

Μα εκείνος αμάν- γιέρ' αμάν-
μα 'κείνος βαριοπάτησε
και τρίζει το κρεβάτι
και το 'νωσε η μάνα της
κι η σκύλα η αδερφή της.

-Τι έχει κόρη μ' αμάν γιέρ' αμάν
τι έχει κόρη μ' η κλίνη σου
και τρίζει το κρεβάτι σ';

-Μάνα μ' ψύλλος με δάγκωσε
και ψύλλος με δαγκώνει

-Δεν είν' ψύλλου - αμάν γιερ' αμάν -
δεν είν' ψύλλου δάγκωμα
και ψύλλου δαγκαμάδα
Μόν' είν' ο νιός που σ' αγαπά
κι ήρθε να σε φιλήσει.

(*Αυτά τα τραγούδια τα τραγουδούσαν στις αυλές των σπιτιών τις ημέρες της αποκριάς.)

Τραγούδι Νο2:

"ΧΡΥΣΟΣ ΑΕΤΟΣ"

Κρίμα 'ναι κι αν εβράδιαζε
κρίμα κι αν σκοτεινιάσει,
τα παράθυρα σφάλησαν
και η πόρτες μπαρατώσαν

Παράθυρα μας άγκυρα
κι αργυροκλειδωμένα
για ανοίξετε, για τρίξετε
για την κυρά σας λέτε

Νε 'νοίγουμε, νε τρίξουμε
νε την κυρά μας λέμε.

Δεν είμαι δράκος να την πιώ
όφισ να την ρουφήξω
μον' είμαι αετός, χρυσός αετός
χρυσά ναι τα φτερά μου.
Όπου βρω πέτρα στέκομαι
κι ίσκιο που καματίζω
κι όπου βρω το γλυκό κρασί
το πίνω, δεν τ' αφήνω
κι όπου βρω κόρη όμορφη
φιλώντας και διαβαίνω.

Η Παναγιώτα Ρούσσου θυμάται τις παρακάτω
τοποθεσίες:

Τοποθεσίες:

- "Τι στήλ' τα κηφάλια": είναι δύο πέτρες σαν στήλες
"Τ' Μουράκ' τα χουράφια": ανήκαν σε ένα Μουρά-
κη
"Δρέκους": είχε ένα μεγάλο Δρυ
"Αντιλα'ί'μα": φώναζαν και έκανε αντίλαλο σε εκε-
ίνο το μέρος
"Μπαρμπαλιός"
"Κουρμπέτ"
"Ντάς"
"Πανουθνή βρύσ' "
"Κατουθνή βρύσ' "
"Κουρβάκια"
"Κλήματα"
"Α'ι' Γιώρης ου αλείψανους"
"Τ'ς γριγιάς του πήδημα"
"Τ'ς κυρ Άννας του ραχών"
"Τ' Παντελή του πεύκους" :έκοψε τον πέυκο και
ντου πλάκουσι
"Βαθυλάκκους" : ήταν ένας βαθύς λάκκους
"Καστανές"
"Αμπόλια"
"Βρούχη"
"Τ' Προυβά η βρύσ' "
"Κρεβατίνια"
"Τ'καραγκιόζ η βάλτα"
"Ανιβάλσα"
"Σπήλιους"
"Αγιάσματα"
"Σκούδα"
"Κλεισίδ' "

"Τσ'καλάς"
"Ασκητότρυπα"
Καλουγερ'κό"
"Σταμάτους"
"Κιρασίδια"
"Κραμπούσα"
"Πλατάν' "
"Κούκλια"
"Φουρνί"
"Τ'παππά ου λάκκους"
"Ελληνικό"
"Καραγιάνν'δεις"
"Στ'Αρσέν' η πέτρα"
"Στέργιους"
"Καλαμούδια"
"Χάλιακας"
"Βουργάρα"
"Καλό νερό"
"Τ'τσιτσιλα η καψάλα"
"Λασπούδεις"
"Τλίχτιρια"
"Πλούτους"
"Έλατα"
"Πανουθνή κούκλα"
"Κατουθνή κούκλα"
"Αντρίκου"
"Βιγλούδα"
"Τσαπιγάν' "
"Κουρβακιού η πλάκα"
"Καβάκ' "
"Σπτούδια"
"Κοτσίνα"
"Τα μ'τούδια"
"Τ' Βαή η βαρκάδα"
"Καψίδεις"

"Ίλαμους"
"Τ'ς Καρούδας ου λάκκους"
"Πιουνές"
"Κάπρους"
"Έλληνας"
"Τ'ς Μοσχίνας του λάκκους"
"Κουμαριά"
"Τ'ασπρα χώματα"
"Παναγούδα"
"Λαγκαδέλια"
"Καριβνιστήργια"
"Ουχιντρουνέρ' "
"Κούκους"
"Γρουλουτζάς"
"Σταλαμός"
"Τ' Κουτλή τα χουράφια"
"Τ' Μπρούφλια τα χουράφια"
"Δραγασές" :Το έλεγαν έτσι γιατί σε εκείνο το μέρος είχε ένα μεγάλο Δρύ στον οποίο είχε κάνει ένας δραγάτης (αγροφύλακας) ένα κρεβάτι πάνω στο δέντρο και φύλαγε τα αμπέλια του κάμπου.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Επιμέλεια Στ. Βακρατσά

Περιοριζόμαστε στις λέξεις που ήταν σε καθημερινή χρήση και μοιάζουν η είναι πρωτότυπες, και πάντως δεν είναι απλώς παραφθορά γνωστών όρων.

-Α-

αγγρίζω - ερεθίζω

αγιάρι (το) - πρότυπο - υπόδειγμα

αθίβολο (το)- αχνάρι

αμαλαγιά (η) - ευκαιρία, υπομονή

αμανάτι (το) -ενέχυρο

αμολέρνω - ξελύνω, αφήνω λεύτερο

αναδωρίζω - αναβλύζω χωρίς σταματημό

ανάχτυπα- ξαφνικά

ανεγαργιάζει - καλοσυνεύει (ο καιρός)

ανεχνάς (ο)- αναθύμιαση, εξάτμιση

αν'θάρρετος (ο)- αιφνίδιος

αντζώνα (η) - μεγάλο κόκκαλο (κυρίως ποδιού)

άντερουσφιχτ'ς -ζουνάρι

αποχερίζω- αποτελειώνω - με ενεργητική η μέση

διάθεση: 'πουχέρ'σει του ζ'μαρ' = φούσκωσε η

ζύμη.

αραδίζω - βαδίζω Αρίδα - το κάτω μέρος του ποδιού

αρνέω - καθοδηγώ - υποδεικνύω

αυλαντίζω - παρακολουθώ κρυμμένος

αφκριγιέμι - κρυφακούω

αχνάρωτος - ασυνάρτητος, χωρίς σχήμα

-B-

βιράνι (το)-ερείπιο

βούζα (η) - η (προεξέχουσα) κοιλιά (και νταλάκα)

βουλίκα (η) - βάρκα χωρίς καρίνα

βρουλίδα (η) - πλεξούδα (χτεν'σε τα μαλλιά τ'ς

βρουλίδες)

βιλαέτ (διοικητική περιοχή) τουρκ.

-Γ-

γδούπ' (το)- μαδημένο

γιαλικά- τα προϊόντα του γιαλού

γιαύγμα η γιαύμα – λεηλασία

γκαγκάνα (η) -γκαγκανώθ'κα από αγκάθι

γκώνω- έγκωσα: μπούχτισα

γ'λιάρ'ς (ο)-(γουλιάρης) λαίμαργος.

γνωμιτ'κός (ο)- νουνεχής

γραντιά - το δοκάρι του νταβανιού

γραπατσώνω - αρπάζω με τα νύχια (με γραπάτσω-
σε η γάτα)

-Δ-

δέχω-κυρίως στην πρόταση "δέχα το" κουμαντάρι-
σε το

διπ'τσώνω - (διπουτσώνω από το δίπους) κρατώ

με τα δύο μου πόδια – δένω τα δύο πόδια του ζώ-
ου.

-Ζ-

ζαβλαντισμένος- παραζαλισμένος (ζαβλακωμένος)

ζαλίμια (τα)- γενικά τα ζώα που μεταφέρουν φορ-
τίο

ζαμπουνεμένος η ζαμπούνης – άρρωστος
ζαμπουνιάρ'ς – αρρωστιάρης
ζευγαρίζω- οργώνω με ζευγάρι ζώων
ζ'μάρικα- δίδυμα
ζ'νίχι (το)- σβέρκος
ζ'γάρα (η)-κύστη στο λαιμό
ζύγρα (η) - πυκνό ρουμάνι

-Κ-

καθόρι (το) – ρίχνει καθόρια – βρέχει δυνατά με
διακοπές
καμπάδ'κος (ο) - βαρύς, ογκώδης
καμπαρντίζω - κοκορεύομαι
καρατέρνω - υπολογίζω
καρίτσιφλας (ο) - λάρυγγας
καρκάλι(το) - κουρέλι (καρκαλού –κουρελού)
κατάψυχο(το) - (βραδινή) ψύχρα
κατήνια (τα) - το πάνω μέρος των γλουτών
κατίκι (και κάτικλου) - κοτέτσι
κατσ'κώνα - το κουκουνάρι του πεύκου
(του) κατσ'νίζω -το βάζω στα πόδια
κβίτσα-η κουκουβάγια
κλαδί (το) - η σκούπα (κλαδίζω σκουπίζω)
κουλουσάφρα (η) - η σαύρα
κλουμπάνι (το) το σφάξιμο ζώων και το επακόλου-
θο φαγοπότι σε θρησκευτικό πανηγύρι.
κλούτσα (η) - ραβδί (με καμπύλη λαβή) (πληθ. μτφ
οι κλούτσες - τα γράμματα)
κνώδαλο (το)-παλαβός - πελιδνός-αλλοπαρμένος.
Κοιτάζει (η κότα)- κουρνιάζει για ύπνο
κουκ'τζέλα (η) - το κοτσάνι του καλαμποκιού
κουκ'νάρα (η) - ο καρπός του καλαμποκιού

κωλουκόβουμαι - σωριάζομαι από κούραση
κουρνταλής (τουρ. Καρανταγλί) ο αποξεραμένος
από ανέχεια
κούτρα (η)- το μέτωπο
κουτροκιάζομαι – σωριάζομαι
κράμια (τα) - προσφορές, δώρα (τον έκανε τα κρά-
μια: τον περιποιήθηκε)
κρατούνα (η) - νεροκολοκύθα (κρατ'νάς (μτφ). Ο
κεφαλάς)
κ'τουκ' (το κουτούκι) - χοντρός κορμός δέντρου για
το τζάκι (μτφ. Ο τύφλα στο μεθύσι)
κυρασουλένη (η) - ουράνιο τόξο

-Λ-

λαλαδίζω – τρεμοσβήνω
λαμμώνω - θάβω, σκεπάζω με χώμα
λαμνός (ο) - ζέστη που προέρχεται από την ανθρα-
κιά
λάντα(η) - η λακκούβα με νερό
λανταβός (ο) – ηλίθιος
λειψανάβατο (το) - ζυμάρι που δε φούσκωσε κα-
νονικά (μτφ –αυτός που δεν ωρίμασε)
λουμάκι (το) -κλαδί δέντρου

-Μ-

μακ' δονησ' (το) (μακεδονήσι) – ο μαϊδανός
μάλαθρο (το) –μάραθο
μαλαθούνα (η) - μπακιρένιο κουδούνι
μαργωμένος (ο) - μουδιασμένος - μισοναρκωμένος
μισάλ'(το) - μεσάλι - πετσέτα του φαγητού
μνουσκιπάστρα (η) - η ποδιά (και μπροστομούν')
μπιτιζω-εξαντλώ και εξαντλούμαι

μπουλέτο (το)- η επιστολή
μουζαβερλίκι (το) - η σπιουνιά- καταγγελία
μπουτσκέλα (η) - τρικλοποδιά
μπρουλιά (η) - αρμαθιά

-N-

ντα'μάχι και νταμαχιάρ'ς - πλεονεξία και ανεχόρ-
ταγος
ντεμέκ - (εξ αιτίας), δήθεν
ντερμάνι (το) - όριο (τερμόνιο) «η λωλάδα σ' δεν
έχ' ντερμάνι»
ντιμπίχ' - περιοχή καθορισμένη για το μάζεμα των
ελιών
ντμπάρ' (το)- ανάχωμα εδάφους -μικρή τούμπα
ντερλικώνω ουδ. το ντερλίκι- τρώω του σκασμού

-Ξ-

ξεροσταλιάζω - ταλαιπωρούμαι περιμένοντας (ξε-
ροστάλιασα να σε περιμένω)
ξενοσταλιάζω - ρεμπελεύω
ξετρέχει (τι) - τι συμβαίνει;
ξ'πάζω (κάποιον)- τρομάζω κάποιον
ξίκικος (ο) - ο λείψος
ξύδας (ο)- ο λόξυγκας

-Ο-

όμπιος (ο) - το πύον
ομαλιά (η)- ίσωμα γης - γήπεδο
όχιντρα και οχιντρίτ'ς - η οχιά

-Π-

‘παλ’φάδ’ - (απολειφάδι)
πάξα -(η) - αποσπώμενο κομμάτι
παπάλα (η)- γυμνό, καθαρό (πχ η καθαρή ψίχα καρυδιού) μτφ η φαλάκρα
παρασάλακο (τα): λωλά και παρασάλακα-τρελά κι ανοησίες
παρασουσούμ’(το) – παρατσούκλι
πατατούκα (η) -ημίπαλτο, κοντό πανωφόρι
πλαγ’τη (η) - (πηλαλιτή;)- η λαγάνα
‘πλόχειρο (απλόχειρο)- η χούφτα του ενός χεριού
‘ποσώνουμ’- φτάνω κάπου
‘ποδιακαμός - το περίγραμμα, ο ίσκιος, η φευγαλέα εντύπωση της παρουσίας κάποιου
πούπετα – πουθενά
πουτούρια (τα)- στενά πανταλόνια, κοντά ως την κνήμη
πουτσομοίρι (το) - η κληρονομιά από πατέρα
προσφόλι (το) - αυγό που μένει μόνιμα στο κοτέτσι
προυτόγυρος (ο) - ο τελάλης
προυφουνιέμαι - (προσφωνιέμαι ;) απειλώ με φράσεις

-Ρ-

ρογαλίδα (η) –αράχνη

-Σ-

σάγλα η σαγλί σκοινί που δένουν τα ζώα
σαμάκι (το) - η μούχλα
σαμακιάζω, σαμακιασμένος κλπ.
σασιρντίζω– τα χάνω
σακ’λέρι(το)- το υφαντό σακούλι

σκ'φούνι: η χοντρή μάλλινη κάλτσα
στουμπίζω – συνθλίβω
σ'μούχριγια- σούρουπο
σουρτούκ' ς (ο) - ο άσκοπα περιπλανώμενος
σούσαλο (το)- το σκουπίδι και σουσαλάς – ο σκου-
πιδιάρης
στ'μέρνω (στιμέρνω)- εκτιμώ, υπολογίζω (τα πι-
διά σήμερα δεν στ'μέρνουν τίποτα)
σφίδι (το)– το πυθάρι

-Τ-

τανίζω –τεντώνω
τατάρ'κους -πρόχειρος (ταταρ'κα- πληθ.): είδος
πρόχειρου φαγητού
τερλίκι (το) - πλεχτό παιδικό παπουτσάκι
τ' λίχτιρια (η)- η φασκιά
τρουβάς- το μεγάλο ταγάρι, από κατσικίσια τρίχα
τσάτσα (η) - η θεία
τσαφλιάρ' (το) - η φλογέρα (και τσαμπούνα ο
ζουρνάς)
τσανάκι (το) - τσίγκινο πιάτο
τσιγκανο (το)- η πευκοβελόνα
τσιμα - μικρή ποσότητα (μια τσίμα πράμα)

-Φ-

φλαστάδες (οι) - (θλαστάδες) τσακιστές ελιές
φλαστάρ' (το)- βλαστός

-Χ-

χαβούνα (η) – μεγάλος χώρος, ειδικότερα μεγάλο
κατώι (από το χάος)

χαλεύω - ψάχνω μετακινώντας πράγματα (χαρχα-
λεύω)

χαμολοΐ (το)- ελιές που πέφτουν κάτω πριν τη συγ-
κομιδή

χαρκόλακας(ο) - η υπαίθρια εστία

χ'λιαρ' (το) (χουλιάρι – κοχλιάριον- κουτάλι)

-ψ-

ψακί (το) - δηλητήριο και ψακώνουμι - φαρμακώ-
νουμε

ψυχοπατιέμαι - ανησυχώ.

